

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní studia- diplomacie

Normalizácia vzťahov Japonska s ČĽR a jej odraz v súčasnej podobe
Japonsko - Tchaj-wanských vzťahov
(bakalárska práca)

Autor: Lenka Tomečková

Vedoucí práce: PhDr. Otakar Volenec, CSc.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že som bakalársku prácu na tému „Normalizácia vzťahov Japonska s ČLR a jej odraz v súčasnej podobe Japonsko – Tchaj-wanských vzťahov” vypracovala samostatne a vyznačila všetky citácie z prameňov. Použitú literatúru a podkladové materiály uvádzam v zozname zdrojov.

V Prahe dňa

.....

Podakovanie:

Ďakujem PhDr. Otakarovi Volencovi, CSc. za vedenie mojej bakalárskej práce a cenné návrhy a pripomienky pri jej spracovaní. Zároveň by som sa chcela poďakovať vedúcemu Tchajpejskej reprezentačnej kancelárie v Bratislave, pánovi Davidovi Nan-yang Lee a vedúcemu Katedry medzinárodného obchodu na Obchodnej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave, prof. Ing. Petrovi Balážovi, Ph.D., za podnety a rady k jej spracovaniu.

OBSAH

ZOZNAM SKRATIEK.....	1
ÚVOD.....	3
1. JAPONSKO- TCHAJWANSKÉ VZŤAHY PRED NORMALIZÁCIOU VZŤAHOV JAPONSKA S ČĽR.....	7
1.1. Bezpečnostná dimenzia vzťahov.....	8
1.2. Ekonomická dimenzia vzťahov.....	11
2. NORMALIZÁCIA VZŤAHOV JAPONSKA S ČĽR.....	15
2.1. Teoretické vymedzenie normalizácie.....	15
2.2. Príčiny zmeny zahraničnej politiky Japonska v otázke Číny – vybrané faktory	15
2.3. Priebeh normalizácie.....	23
3. JAPONSKO- TCHAJWANSKÉ VZŤAHY TESNE PO NORMALIZÁCI VZŤAHOV JAPONSKA S ČĽR.....	27
3.1. Bezpečnostná dimenzia vzťahov.....	27
3.2. Ekonomická dimenzia vzťahov.....	28
4. JAPONSKO-TCHAJWANSKÉ VZŤAHY NA PRELOME 20. A 21. STOROČIA.....	34
4.1. Bezpečnostná dimenzia vzťahov.....	36
4.2. Ekonomická dimenzia vzťahov.....	43
ZÁVER.....	46
ZOZNAM ZDROJOV.....	48
ZOZNAM GRAFOV, TABULIEK A PRÍLOH.....	53
PRÍLOHY.....	54

ZOZNAM SKRATIEK

APEC	Asia-Pacific Economic Cooperation Ázijsko-tichomorská hospodárska spolupráca
CAL	China Airlines Čínske aerolínie (Tchaj-wan)
ČĽR	Čínska ľudová republika
DPP	Democartic Progressive Party Demokratická pokroková strana
EARA	Association of East Asian Relations Asociácia východoázijských vzťahov
IAJ	Interchange Association, Japan Asociácia pre výmenu
JPY	Japanese yen Japonský jen
KMT	Kuomintang Čínska národná strana
KSČ	Komunistická strana Číny
LDP	Liberal Democratic Party Liberálna demokratická strana
MOFA	Ministry of Foreign Affairs of Japan Ministerstvo zahraničných vecí Japonska

MITI	Ministry of International Trade and Industry of Japan Ministerstvo medzinárodného obchodu a priemyslu Japonska
OSN	Organizácia spojených národov
PZI	Priame zahraničné investície
ROC	Republic of China (Taiwan) Čínska republika (Tchaj-wan)
USA	United States of America Spojené štáty americké
USD	United States Dollar Americký dolár
WTO	World Trade Organisation Svetová obchodná organizácia
ZSSR	Zväz sovietskych socialistických republík

ÚVOD

Problém existencie dvoch navzájom znepriatelených Čín, t. j. Čínskej republiky na Tchaj-wane (Republic of China, ROC) a Čínskej ľudovej republiky (ČĽR) na pevnine bol jedným z hlavných problémov, ktorým čelilo medzinárodné spoločenstvo krátko po skončení druhej svetovej vojny. Príčinou tohto stavu bol cyklus čínskych občianskych vojen, ktoré prebiehali od 20. rokov 20. storočia. Ich hlavným dôvodom boli ideologické rozpory medzi dvoma vedúcimi politickými stranami Číny, Čínskou národnou stranou (Kuomintang, KMT) a Komunistickou stranou Číny (KSČ). Obdobie čínskych občianskych vojen oficiálne skončilo v roku 1949, keď sa vtedajší predstaviteľ strany KMT, generál Čankajšek, stiahol so svojimi stúpencami na ostrov ležiaci v blízkosti juhovýchodného pobrežia Číny- na Tchaj-wan.

KSČ porazila KMT na pevnine a svoje víťazstvo zavŕšila založením Čínskej ľudovej republiky 1. októbra 1949. Čankajšek a jeho stúpenci sa ale nikdy nevzdali myšlienky návratu na pevninu a jej opätovného získania pod správu KMT. Tak vláda KSČ v ČĽR na pevnine, ako i vláda KMT v Čínskej republike na Tchaj-wane sa považovali za jedinú právoplatnú vládu Číny. Tento rozpor dal za vznik otázke *Ktorú Čínu uzná svet?*.

Skutočnosť, že sa koncom 40. a začiatkom 50. rokov 20. storočia začal čoraz výraznejšie polarizovať svet v dôsledku tzv. studenej vojny, t. j. zvyšujúceho sa napätia medzi kapitalistickým Západom predstavovaným Spojenými štátmi americkými (USA) a komunistickým Východom t. j. Zväzom sovietskych socialistických republík (ZSSR), spôsobila, že sa hľadanie odpovede na čínsku otázku stalo predmetom záujmu svetových mocností. ZSSR prirodzene podporil komunistickú ČĽR, USA vyjadrili podporu ROC na Tchaj-wane, a to nielen z dôvodu antikomunistickej orientácie, ale aj v dôsledku spojenectva generála Čankajška a čínskych vojsk proti japonskému militarizmu v časoch druhej svetovej vojny.

Napriek tomu, že po druhej svetovej vojne zdiskreditované a zdevastované Japonsko už naďalej nepatrilo medzi svetové veľmoci, nemožno opomenúť význam jeho postavenia v rámci regiónu a ani špecifickosť jeho prístupu k riešeniu čínskej otázky. Japonsko malo totiž historicky podložený osobitý vzťah tak s pevninskou Čínou, ako s Tchaj-wanom. V prípade pevninskej Číny ide o podobnosť oboch civilizácií podmienenú preberaním určitých prvkov a zároveň o historické udalosti, ktoré dodnes vplývajú na sino-japonské vzťahy, konkrétne prvú a druhú čínsko-japonskú vojnu a s nimi spojenú japonskú agresiu. Nemožno nespomenúť význam obchodu Japonska s pevninskou Čínou.

Vzťah Japonska a Tchaj-wanu má špecifickejší charakter. Po víťazstve Japonska v prvej čínsko-japonskej vojne (1894-1895) došlo k podpisu Mierovej zmluvy zo Šimonoseki v roku 1895, na základe ktorej získalo Japonsko pod svoju správu Tchaj-wan. Tchaj-wan bol japonskou kolóniou až do roku 1945. Napriek represiam, diskriminácii a násilnej japanizácii, ktoré v rámci kolonizácie Tchaj-wanu zintenzívnili počas druhej svetovej vojny si vzťah Japonska a Tchaj-wanu zachoval osobitý charakter. Špecifickosť japonsko-tchajwanskej väzby nespočívala iba v ekonomickom rozmachu a prosperite, ktorej sa Tchaj-wanu pod japonskou nadvládou dostalo, ale aj v kultúrnej a sociálnej oblasti, ktorej dôkazom sú dodnes pretrvávajúce dobré vzťahy japonskej a tchajwanskej spoločnosti.

Pod vplyvom udalostí medzinárodného aj regionálneho charakteru sa začal meniť prístup USA a teda aj Japonska k otázke Číny. Postavenie ČĽR nebolo možné naďalej ignorovať, obzvlášť po čínsko-sovietskej ideologickej roztržke v 60. rokoch, ktorá vyústila v ochladenie vzťahov medzi ČĽR a ZSSR. Nemalú úlohu v procese zmeny prístupu zohrával dialóg dvoch veľkých diplomatov, Henryho Kissingera za USA a Čou En-laja za ČĽR.

Japonská zahraničná politika sa v povojnovom období orientovala na zahraničnú politiku a stratégiu USA. Výnimkou nebola ani čínska otázka. V porovnaní s USA malo Japonsko inú východziu pozíciu. Charakter japonsko-tchajwanských a japonsko-čínskych vzťahov bol diametrálne odlišný od povahy vzťahu USA k obom Čínam, či už z geografického, historického, ekonomického, kultúrneho alebo sociálneho hľadiska.

Pod vplyvom rôznych faktorov Japonsko zmenilo svoj prístup k problematike Číny a v roku 1972 prerušilo diplomatické styky s ROC na Tchaj-wane. Súčasne normalizovalo svoje vzťahy s ČĽR t. j. nadviazalo s ňou styk na oficiálnej úrovni.

Hlavným cieľom tejto bakalárskej práce je zistiť, aký vplyv mala normalizácia vzťahov Japonska s ČĽR, faktory a udalosti, ktoré s ňou súviseli, na podobu japonsko-tchajwanských vzťahov. Oblasť skúmania je zúžená na bezpečnostnú a ekonomickú dimenziu. V snahe podchytiť charakter zmeny v japonsko-tchajwanských vzťahoch práca analyzuje tieto dimenzie v troch časových úsekoch: v období pred normalizáciou, tesne po normalizácii a v súčasnosti. Dôraz je kladený na proces normalizácie vzťahov Japonska a ČĽR a na analýzu vybraných aspektov, ktoré Japonsko viedli k zmene jeho zahraničnej politiky v otázke Číny. V rámci svojho rozsahu si práca zároveň kladie za cieľ pomenovať faktory, ktoré ovplyvňujú súčasné japonsko-tchajwanské vzťahy.

Pre potreby tejto práce je potrebné teoreticky vymedziť konkrétne dimenzie bezpečnostných a ekonomických vzťahov. V prípade ekonomických vzťahov ide predovšetkým o sféru zahraničného obchodu, vývoj jeho objemu, vývoznnej a dovoznej štruktúry a investičných tendencií.

Pojem bezpečnosť je širokým a náročne definovateľným pojmom. Jeho negatívne vymedzenie spočíva v absencii a potlačení hrozieb, nebezpečenstiev a rizík, ktorým môže byť subjekt vystavený.¹ V súvislosti s japonsko-tchajwanskými vzťahmi je, vzhľadom na aspekt ČĽR, preto adekvátnejšie definovať pojem hrozba. Eichler ju definuje ako „ľubovoľný subjekt, ktorý svojim pôsobením môže poškodiť alebo úplne zničiť konkrétnu chránenú hodnotu alebo záujem iného subjektu“².

Existuje niekoľko dimenzií bezpečnosti. Táto práca sa zameriava predovšetkým na vojenský sektor. Medzi hlavné vojenské hrozby v súčasnosti patrí ozbrojená agresia, šírenie zbraní hromadného ničenia a regionálne konflikty.³ Do istej miery možno v spracovanej bezpečnostnej dimenzii uvažovať aj ostatné sektory napr. ekonomickú bezpečnosť v súvislosti so snižovaním ekonomickej závislosti na treťom štáte.

Prvá kapitola práce sa zaoberá japonsko-tchajwanskými vzťahmi v období pred normalizáciou. V rámci bezpečnostnej dimenzie popisuje vybrané východiská povojnovej japonskej zahraničnej politiky v oblasti bezpečnosti a obrany a zároveň vývoj tejto politiky po zmenách v japonskej a americkej exekutive v priebehu 60. rokov. Ďalej sa venuje dvom bezpečnostným krízam v Tchajwanskom prielive, ktoré boli ozbrojeným konfliktom medzi ČĽR a ROC. V ekonomickej dimenzii sa koncentruje na vplyv japonskej kolonizácie na hospodársku výkonnosť Tchaj-wanu a na úroveň a štruktúru zahraničného obchodu medzi Japonskom a Tchaj-wanom v tomto období.

Druhá kapitola sa sústreďuje na proces normalizácie. V kapitole ide o teoretické vymedzenie pojmu normalizácie, analýzu vybraných externých a interných faktorov, ktoré tvarovali japonskú zahraničnú politiku až do vyústenia v normalizácii vzťahov s ČĽR. Ide o väzbu Japonska na USA, vstup ČĽR do OSN, vnútropolitickú situáciu v Japonsku a vplyv nevládných organizácií a japonskej podnikateľskej vrstvy. Kapitola ďalej popisuje samotný proces normalizácie s dôrazom na kompromisy dosiahnuté v kľúčových otázkach.

¹ STEJSKAL, Libor. Bezpečnost, její koncept a souvislosti In: *Kapitoly o bezpečnosti*. Vyd. 1., Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-802-4614-403. s. 12.

² EICHLER, Jan. Bezpečnostní hrozby a bezpečnostní rizika In: *Kapitoly o bezpečnosti*. Vyd. 1., Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-802-4614-403. s. 37.

³ EICHLER, Jan. Bezpečnostní hrozby a bezpečnostní rizika In: *Kapitoly o bezpečnosti*. Vyd. 1., Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-802-4614-403. s. 38.

Tretia kapitola sa venuje analýze bezpečnostných a ekonomických vzťahov Japonska a Tchaj-wanu v období tesne po normalizácii. Z hľadiska predmetu skúmania práce poskytuje údaje pre prvotnú analýzu okamžitého vplyvu normalizácie na japonsko-tchajwanské vzťahy, t. j. zaoberá sa postnormalizačným rámcom pre tieto vzťahy.

Štvrtá kapitola skúma japonsko-tchajwanské vzťahy na prelome miléníí. Vymedzuje faktory, ktoré v období od 90. rokov až do roku 2014 najviac vplývali na vzťahy Japonska a Tchaj-wanu. Podkapitoly o bezpečnosti a o ekonomických vzťahoch ich ďalej vzťahujú na užšiu problematiku. Ide o interné a externé faktory, predovšetkým o vplyv rastúcej mocenskej sily a vojenskej kapacity ČĽR a o vývoj vnútropolitckej situácie v Japonsku a na Tchaj-wane.

K analýze danej problematiky využívam kombináciu komparatívnej a deduktívnej metódy výskumu. Práca je vo svojej podstate komparatívna analýza, kde na základe stimulu v podobe normalizácie vzťahov Japonska s ČĽR porovnávam obdobie pred normalizáciou a po nej. Deduktívnu metódu využívam pri skúmaní vybraných javov a vplyvov a ich následnej aplikácii na konkrétny prípad vybraných dimenzií japonsko-tchajwanských vzťahov. Ide teda o všeobecné fakty ako napr. o dominantnú úlohu USA v povojnovom usporiadaní sveta aplikovanú na bezpečnostnú dimenziu japonsko-tchajwanských vzťahov.

Pri spracovaní práce som využívala predovšetkým cudzojazyčnú literatúru v podobe knižných publikácií a databáz článkov resp. digitalizovaných kníh ako sú JSTOR a QUESTIA. Ďalej som v práci využila oficiálne dokumenty dostupné z internetových stránok premiéra Japonska a MOFA Japan (*Ministry of Foreign Affairs of Japan*) ako japonské a tchajwanské štatistiky. Vo svojej práci pracujem aj s aktuálnymi internetovými článkami. Pri práci s čínskymi a japonskými menami používam slovenskú transkripciu.

1. JAPONSKO-TCHAJWANSKÉ VZŤAHY PRED NORMALIZÁCIOU VZŤAHOV JAPONSKA S ČĽR

Po skončení druhej svetovej vojny nastalo pre zdiskreditované Japonsko náročné obdobie - popri nevyhnutnosti znovu vybudovať svoju pozíciu a získať stratenú dôveru medzinárodného spoločenstva, sa v rámci nového povojnového usporiadania muselo o. i. vzdať dobytých území a bývalých kolónií, medzi ktoré patrili aj Tchaj-wan.

Bezprostredne po svojej kapitulácii bolo Japonsko odovzdané pod správu Spojencov, konkrétne USA, čo pre Japonsko znamenalo obdobie politických a ekonomických reforiem. Snaha prebudovať Japonsko t. j. posilniť jeho parlamentný systém a zvýšiť konkurencieschopnosť jeho hospodárstva, bola motivovaná predovšetkým americkými strategickými záujmami. Mala o. i. upevniť americké pozície v šíriacej sa studenej vojne medzi západom a východom, ktorá koncom 40. rokov začala prenikať z Európy do Ázie. Dá sa povedať, že táto demokratizácia Japonska prispela k polarizácii povojnového sveta rovnakou mierou ako zriadenie prosovietského komunistického štátu v Severnej Kórei.⁴ Na základe uvedeného možno konštatovať, že vývoj japonsko-tchajwanských vzťahov sa v období od 50. do 70. rokov 20. storočia odvíjal na pozadí rovnováhy jadrového arzenálu USA, ZSSR a ďalších štátov, ktoré jednu či druhú stranu podporovali⁵.

USA si uvedomovali strategický význam Japonska v prípade vypuknutia vojny so ZSSR, preto sa popri demokratizujúcej okupačnej správe snažili aj o vytvorenie priateľských vzťahov s Japonskom. Podstatným krokom v tomto procese bola mierová konferencia v San Franciscu v roku 1951, kde Japonsko podpísalo mierovú zmluvu s víťaznými mocnosťami. Zároveň bola podpísaná Zmluva o vzájomnej bezpečnosti medzi Japonskom a USA, ktorá mala Japonsku v svetle jeho novej pacifistickej konštitúcie⁶ zabezpečiť pomoc v prípade ohrozenia bezpečnosti a to v podobe „ochranného jadrového dáždika“. V rámci novovytvorenej americko-japonskej aliancie sa Japonsko zaviazalo poskytnúť svoje územie Spojeným štátom za účelom využitia a budovania vojenských základní pre realizáciu amerických strategických záujmov a zaistenie bezpečnosti a stability

⁴ REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. Vyd. 2., Praha: Lidové noviny, 2006. ISBN 978-80-7106-513-5. s. 270.

⁵ ČĽR sa stala jadrovou mocnosťou v roku 1964.

⁶ Nová Ústava Japonska bola podpísaná 3. novembra 1946. Pacifistická orientácia je vyjadrená predovšetkým v Článku 9, kde sa Japonsko zrieka vlastnej armády a vojenskej cesty riešenia konfliktov, čo bolo aj jednou z podmienok kapitulácie. Situácia sa však zmenila po započatí Studenej vojny v roku 1947, keď USA začali tlačiť na Japonsko za účelom znovuvyzbrojenia. Z dôvodu udržania americkej bezpečnostnej podpory tak napriek verejnému odporu vznikol v roku 1951 Útvar bezpečnostných síl, ktorý sa v roku 1954 rozšíril do súčasného Útvary domobrany.

na Ďalekom východe. Bezpečnostné potreby Japonska sa týmto naplnili a Japonsko sa mohlo plne koncentrovať na svoju povojnovú hospodársku obnovu.⁷

1.1. Bezpečnostná dimenzia vzťahov

Americko-japonská bezpečnostná zmluva sa stala jadrom povojnovej bezpečnostnej politiky Japonska. Avšak, po vzniku ČĽR 1. októbra 1949, postoj USA k otázke Číny predstavoval pre Japonsko dilemu. V období studenej vojny a predovšetkým po vypuknutí Kórejskej vojny⁸ v roku 1950, sa totiž Japonsko v rámci svojich politických a bezpečnostných vzťahov muselo vysporiadať s problémom „dvoch Čín“ – koloniálnou správou Tchaj-wanu (1895 - 1945) a vojenskou agresiou na území ČĽR.⁹ Obe historické skutočnosti dokumentujú význam oboch Čín pre Japonsko. Japonská vojenská expanzia do Ázie počas druhej svetovej vojny, ktorej neodlučiteľnou súčasťou boli agresia a kolonializmus, totiž mala za následok stratu legitimacy Japonska ako nezávislého strategického hráča.¹⁰

V dôsledku japonských násilností bola aj samotná japonská spoločnosť silne antimilitaristická a zdráhala sa akýmkoľvek spôsobom zapojiť do možných konfliktov. Japonsko si osvojilo minimálnu militaristickú úlohu v rámci aliancie s USA, pričom sa snažilo zamedziť dislokácii japonských jednotiek na základe interpretácie svojej novej ústavy (viď. s. 1).¹¹ Japonskí zákonodarcovia si uvedomovali skutočnosť, že záväzok z bezpečnostnej zmluvy s USA poskytnúť podporu a základne Spojeným štátom by mohol

⁷ Ideu závislosti na USA v otázkach bezpečnosti za účelom umožnenia vlastného hospodárskeho rozvoja Japonska sformuloval premiér Šigeru Jošida. Jedná sa o tzv. Jošidovu doktrínu, ktorá sa na dlhé obdobie stala prvoradým princípom zahraničnej politiky Japonska.

⁸ Kórejská vojna (1950-1953) bola najničivejším konfliktom studenej vojny a súčasne lokálnou horúcou vojnou s vysokým rizikom prepuknutia v svetový konflikt medzi Východom a Západom. Jednalo sa o konflikt medzi komunistickou Kórejskou ľudovo demokratickou republikou na severe, podporovanou hlavne ČĽR a ZSSR a Kórejskou republikou na juhu, podporovanou USA. Kórejská vojna začala 25. júna 1950 prekročením deliacej 38. rovnobežky severokórejskou armádou, ktorá tak zahájila intervenciu do južnej časti Kórei. Boje sa skončili dohodou o prímerí, ktorá bola uzavretá o tri roky neskôr, 27. 7. 1953 v Pchanmundžome. Jej výsledkom bolo ustanovenie 38. rovnobežky za demarkačnú líniu a okolo nej bolo vytvorené demilitarizačné pásmo. Problém Kóroje to však nevyriešilo, dodnes je rozdelená na dva štáty, pričom vzťahy medzi nimi ostávajú stále napäté.

⁹ SOEYA, Yoshihide. Taiwan in Japan's Security Considerations. *The China Quarterly* [online]. Marec 2001, no. 165, s. 130-146 [vid. 2014-01-14]. ISSN 0305-7410. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/3451109>. s. 130.

¹⁰ SOEYA, Yoshihide. Taiwan in Japan's Security Considerations. *The China Quarterly* [online]. Marec 2001, no. 165, s. 130-146 [vid. 2014-01-14]. ISSN 0305-7410. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/3451109>. s. 131.

¹¹ XU, Beina. The U.S.-Japan Security Alliance. In: *Council on International Relations* [online]. 03. 12. 2013 [vid. 2014-08-01]. Dostupné z: <<http://www.cfr.org/japan/us-japan-security-alliance/p31437>>.

zatiehnúť krajinu do prípadného nákladného a nevítaného konfliktu medzi USA a ČĽR o status Tchaj-wanu.¹²

Japonsko sa pod vedením premiéra Šigeru Jošida usilovalo zachovať flexibilitu vo vzťahu k Číne, a to až do podpisu mierovej zmluvy s ROC (Republic of China, Tchaj-wan) v roku 1952, ktorej realizáciu výrazne podnietili USA (viď. s. 5). Usilovalo o udržiavanie dobrých vzťahov tak s Tchaj-wanom, ako aj s Pekingom. Napr. v 50. rokoch jeho postoj k problémom v Tchajwanskom prielive nerezonoval s postojom žiadneho aktéra zo skupiny Tchaj-wan, Peking a Washington, zodpovedných, každý svojim dielom, za rozdelenie Číny. Táto absencia nezávislej stratégie v otázke Tchaj-wanu tak vytvorila základ pre japonskú *de facto* stratégiu „dvoch Čín“ v priebehu 50. a 60. rokov.¹³

Tchajwanský prieliv bol v 50. rokoch opakovane miestom ozbrojených konfliktov medzi ČĽR a ROC na Tchaj-wane. ČĽR sa nevzdávala hesla „určite oslobodíme Tchaj-wan“ a KMT sa nevzdával hesla „určite sa vrátíme na pevninu“.¹⁴ Prvá kríza vypukla v septembri 1954 a trvala do mája 1955, kedy ČĽR ostreľovala ostrovy Kinmen a Matsu, ležiace v blízkosti čínskej pevniny, ktoré ale boli pod správou Tchaj-wanu. K ukončeniu krízy, avšak bez reálneho vyriešenia konfliktu, došlo až pod hrozbou intervencie zo strany USA. Obe strany to naopak podnietilo do zvýšenia investícií do zbrojárskeho priemyslu.

V mesiacoch august až september 1958 prepukla druhá kríza. V jej rámci, okrem demonštrácie americkej vojenskej sily podporujúcej Tchaj-wan, sa odhalil čínsko-sovietsky ideologický rozpor, ktorý koncom 60. rokov vyústil až do definitívneho rozpadu čínsko-sovietskeho priateľstva.

V krízových 50. rokoch sa Japonsko vo vzťahu k nacionalistickej Číne vyhýbalo akýmkoľvek vojenským a excesívnym politickým záväzkom, na druhej strane voči ROC na Tchaj-wane konalo vždy korektne. Na jednej strane akceptovalo námietky tchajwanskej vlády, na strane druhej nepristúpilo na kvázi politické ústupky požadované Pekingom.¹⁵

Nová dimenzia v bezpečnostných vzťahoch Japonska a Tchaj-wanu nastala koncom 60. rokov po výmene vládnej garnitúry v Japonsku a USA. Keď Richard M. Nixon

¹² HOOK, Glenn. D. *Japan's international relations: politics, economics and security*. Vyd. 2. New York: Routledge, 2005. ISBN 04-153-3638-4. s. 255.

¹³ SOEYA, Yoshihide. Taiwan in Japan's Security Considerations. *The China Quarterly* [online]. Marec 2001, no. 165, s. 130-146 [vid. 2014-01-14]. ISSN 0305-7410. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/3451109>. s. 137.

¹⁴ BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. Vyd. 2. Praha: Lidové noviny, 2004, 303 s. ISBN 80-710-6708-3. s. 144.

¹⁵ MENDEL, Douglas H. Jr. Japanese Policy and Views Toward Formosa. *The Journal of Asian Studies* [online]. Máj 1969, Vol. 28, No. 3, s. 513-534 [vid. 2014-01-09]. ISSN 0021-9118. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2943176>. s. 517.

v roku 1969 nastúpil na post prezidenta USA, v Japonsku už štyri roky vládol kabinet premiéra Eisaku Sata zo strany LDP (1964 - 1972). Rok 1969 bol významný nielen pre japonsko-americké, ale aj pre japonsko-tchajwanské vzťahy, a to predovšetkým pre vznik dvoch prehlásení.

Prvým prehlásením je tzv. Nixonova doktrína z júla 1969. Keďže sa týkala bilaterálnych bezpečnostných vzťahov a bola vyslovená na pozadí zmenšujúceho sa vplyvu USA, jej najdôležitejším aspektom bolo rozhodnutie USA obmedziť svoje bezpečnostné záväzky v regióne a presunúť bremeno obrany na svojich spojencov.¹⁶ Japonská vláda sa tak ocitla pod tlakom prevzatia výraznejšej úlohy v zabezpečovaní regionálnej bezpečnosti predovšetkým v podobe zvyšovania vládnych výdavkov na obranu a to napriek tomu, že doktrína nepredstavovala výraznejšie znižovanie počtu amerických vojakov v Japonsku.

Druhým vyhlásením, podstatou ktorého bol prísľub navrátenia prefektúry Okinawa pod japonskú správu, bolo spoločné vyhlásenie Sató-Nixon z novembra 1969. V ten istý deň došlo k ďalšiemu významnému vyhláseniu – Sató deklaroval, že bezpečnosť v Južnej Kórei a udržiavanie mieru a bezpečnosti v tchajwanskej oblasti nadobudli dôležitý význam pre záujmy japonskej bezpečnosti. To znepokojilo ČĽR, citlivú na akékoľvek vyjadrenia, ktoré by mohli naznačiť potenciálnu angažovanosť Japonska v otázke bezpečnosti Tchaj-wanu.¹⁷

Hoci Satove vyjadrenia o zahrnutí Tchaj-wanu do sféry záujmov bezpečnosti Japonska predstavovali pozitívny faktor, treba pripomenúť, že japonsko-tchajwanské vzťahy boli poznačené japonskou koncepciou dvoch Čín t. j., že napriek korektnému postoju existovali limity predovšetkým v oblasti vojenských zásahov. Ešte pred sťahovaním amerických vojsk z regiónu sa Japonsko spoliehalo na skutočnosť, že demonštrácia americkej námornej a leteckej sily vo východoázijskom regióne, by v konečnom dôsledku zamedzila akémukoľvek pokusu zo strany ČĽR vojensky ohrozovať Tchaj-wan, čím by sa zaručila statickosť celej záležitosti Tchaj-wanu z perspektívy bezpečnosti a zároveň by to znamenalo, že uznesenie Japonska o podpore USA v obrane Tchaj-wanu nikdy nemuselo byť testované.¹⁸

¹⁶ HOOK, Glenn D. *Japan's international relations: politics, economics and security*. s. 33.

¹⁷ HOOK, Glenn D. *Japan's international relations: politics, economics and security*. s. 152.

¹⁸ HOOK, Glenn D. *Japan's international relations: politics, economics and security*. s. 255.

1.2. Ekonomická dimenzia vzťahov

Špecifickosť japonsko-tchajwanských vzťahov v porovnaní so sino-japonskými vzťahmi spočíva v spoločnej koloniálnej minulosti. Tchaj-wan sa stal podpisom Mierovej zmluvy zo Šimonoseki¹⁹ prvou japonskou kolóniou. Tento vzťah sa spočiatku vyvíjal po vzore západných mocností. Hoci obyvateľstvo Tchaj-wanu bolo počas obdobia kolonizácie do určitej miery diskriminované a podrobené procesu japanizácie, ktorý zintenzívnil hlavne v období druhej svetovej vojny, je nesporné, že japonská kolonizácia zvýšila životnú úroveň obyvateľov Tchaj-wanu a položila základy jeho hospodárskej modernizácie. Vyvinula mechanizmus, ktorý umožnil racionálne využívanie miestnych zdrojov tak v prospech japonskej metropoly, ako aj v prospech obyvateľov ostrova.²⁰

Prvé roky japonskej správy Tchaj-wanu vyžadovali vysoké investície zo strany Japonska. Často sa však považovali za príliš vysoké a pomerne nerentabilné. Situácia sa začala meniť od nástupu Kodamu Gentara na post guvernéra Tchaj-wanu, ktorý za šéfa civilnej správy menoval Gota Šimpeiho. Vďaka schopnostiam týchto dvoch mužov sa Tchaj-wan čoskoro obišiel bez dotácií z Tokia, a naopak sa stal dôležitým prínosom pre japonské hospodárstvo.²¹

V prvých rokoch kolonizácie sa hospodársky rozvoj sústreďoval predovšetkým na oblasť poľnohospodárstva. Tchaj-wan sa tak stal pre surovínovo náročné Japonsko významným dodávateľom poľnohospodárskych plodín, najmä ryže a cukrovej trstiny. Neskôr sa súvislosti s prípravou Japonska na vstup do vojny začal rozvíjať aj tchajwanský priemysel. Vyrástla výroba elektrickej energie, bavlenných látok, papiera, ťažba uhlia, výroba umelých hnojív, cementu a podobne.²² Japonsko prispelo značným dielom aj k rozvoju tchajwanskej infraštruktúry a rozšíreniu prístavov ako Keelung a Kaohsiung²³.

Koniec druhej svetovej vojny a postúpenie Tchaj-wanu pod správu nacionalistickej vlády KMT však nepredstavoval koniec vplyvu japonskej hospodárskej kultúry na tchajwanskú ekonomiku. Hoci vláda KMT skonfiškovala a následne zoštátnila firmy a banky vlastnené Japoncami, Japonci po sebe zanechali technické know-how, nové zručnosti, ľudský kapitál a celkovo novú sociálnu a ekonomickú infraštruktúru. Taktiež zanechali zmeny

¹⁹ Mierová zmluva zo Šimonoseki ukončila prvú sino-japonskú vojnu (1894-1895). Bola podpísaná 17. apríla 1895 a v podobe rôznych teritoriálnych ziskov potvrdzovala absolútne víťazstvo Japonska nad Čínou.

²⁰ BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. s. 72.

²¹ BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. s. 72.

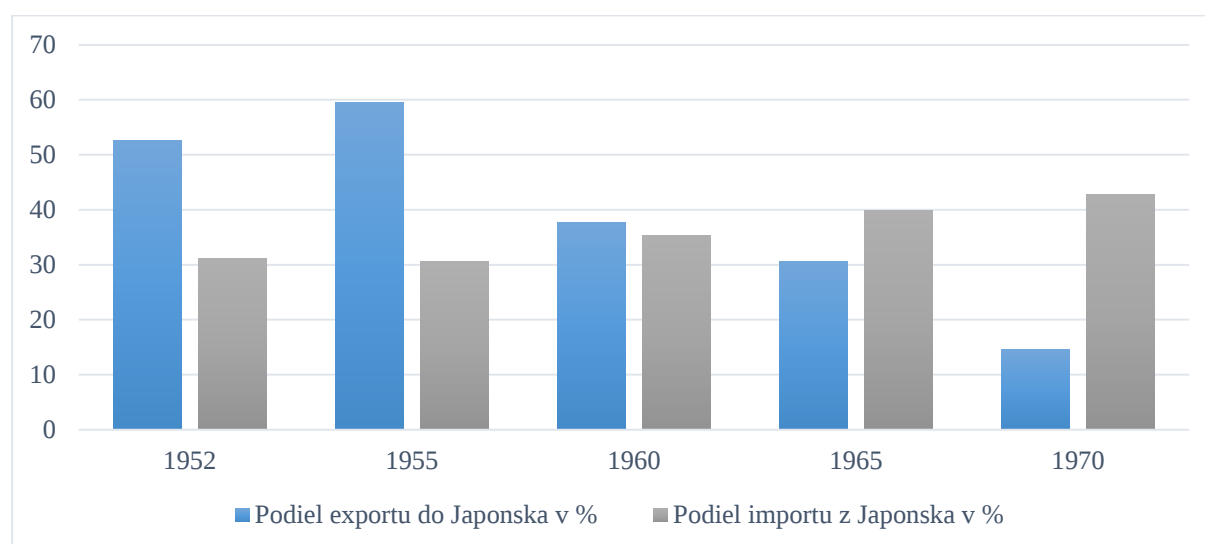
²² BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. s. 73.

²³ Keelung na severovýchode ostrova a Kaohsiung na juhozápade sú dva najväčšie prístavy na Tchaj-wane.

v obyčajoch charakteristické pre industriálnu spoločnosť, ako je zhodnocovanie manuálnej práce, sklony k inovácii a dôraz na presnosť, koncept práva a poriadku, rešpekt k normám a právnym princípom a nasledovanie stanovených inštrukcií.²⁴ Japonská správa teda pomohla vytvoriť také sociálne, kultúrne a psychologické prostredie na Tchaj-wane, ktoré umožnilo naštartovanie národnej ekonomiky.

Ekonomické vzťahy Japonska a Tchaj-wanu sa teda aj v povojnovom období niesli v znamení vzájomnej dôležitosti. Napriek tomu, že po vojne začali naberať na intenzite aj vzťahy USA a Tchaj-wanu a to najmä prostredníctvom amerického programu zahraničnej pomoci, Japonsko bolo až do polovice 60. rokov najvýznamnejším odbytiskom pre tchajwanský export. Podiel japonského importu tchajwanských produktov sa pohyboval v intervale od 60 % v roku 1955 do 14,6 % v roku 1970 (vid'. graf 1).

Graf 1: Vývoj podielu Japonska na celkovom exporte a importe Tchaj-wanu v %, 1952-1970.

Zdroj: Council for Economic Planning and Development, ROC. *Taiwan Statistical Data Book*.

V prípade tchajwanského importu sa jednalo presne o opačnú záležitosť. Nakoľko bolo Japonsko zaneprázdnené vlastnou ekonomickou rekonštrukciou, USA až do roku ukončenia programu zahraničnej pomoci²⁵ mali najväčší podiel na importe Tchaj-wanu (vid'. tabuľka 1).

²⁴ HSIAO, Frank S.T., HSIAO Mei-Chu W., Taiwan in the Global Economy- Past, Present, and Future. In: *Taiwan in the Global Economy: From An Agrarian Economy to An Exporter of High-Tech Products*. Westport, CT: Praeger, 2002, s. 328. ISBN 978-0275970796. s. 185.

²⁵ Program zahraničnej pomoci pre Tchaj-wan bol ukončený v roku 1965, pričom podpora v oblasti ozbrojených síl pretrvávala aj naďalej.

Tabuľka 1: Vývoj zahraničného obchodu Tchaj-wanu, vývoj exportu a importu Tchaj-wanu, podiel Japonska a USA na exporte a importe Tchaj-wanu v mil. USD, 1952-1970

		Hodnota exportu			Hodnota importu		
Rok	Celkový objem	Celkový export	Japonsko	USA	Celkový import	Japonsko	USA
1952	303	116	61,23	4,07	187	58,41	85,57
1955	324	122	73,32	5,40	201	61,24	95,54
1960	461	164	61,77	18,85	297	104,86	113,11
1965	1 006	450	137,60	98,68	556	221,32	176,37
1970	3 005	1 481	215,63	564,17	1 524	652,78	363,84

Zdroj: Council for Economic Planning and Development, ROC. *Taiwan Statistical Data Book*

Z hľadiska štruktúry vzájomný obchod Japonska a Tchaj-wanu v časovom intervale 1966-1971 nepodliehal výraznejším zmenám. Najviac dovážaných položiek z Japonska v tomto období spadalo buď do kategórie materiálov alebo kapitálových statkov. Podiel jednotlivých skupín sa pohyboval v priemere na hranici 48 % pre materiály a 45,7 % pre kapitálové statky. Spotrebný tovar sa na importe z Japonska podieľal d'aleko menšou hodnotou, v priemere 6,3 %. Medzi hlavné importované položky v roku 1966 patrili strojové zariadenia a nástroje, železo a oceľ, dopravné prostriedky, umelé vlákna, syntetické vlákna a výrobky, kovové výrobky, chemikálie a farmaceutika, kov, práškové mlieko a surová bavlna.²⁶

Na druhej strane mal tchajwanský export do Japonska v rovnakom období pomerne inú štruktúru. Najvýznamnejšiu skupinu predstavovali predmety spotrebnej povahy, v ročnom priemere takmer 70 %. Materiály sa na exporte do Japonska podieľali v priemere 26,3 % a v prípade kapitálových statkov sa jednalo o najmenej významnú skupinu, ktorá sa podieľala v priemere iba 4%. V roku 1966 sa bol do Japonska vyvážané predovšetkým potravinárske výrobky ako banány, konzervovaný ananás, cukor či mäkké drevo a textílie.²⁷

Vzhľadom na zvyšujúcu sa náročnosť a modernizáciu tchajwanskej ekonomiky možno v priebehu týchto rokov pozorovať závislosť na technologicky vybavenom a pokrokovom Japonsku, pričom rámci symbiôzy týchto dvoch ekonomík Tchaj-wan predstavoval

²⁶ YU, Tzong-shian. The Development of Relations between the Republic of China and Japan since 1972. *Asian Survey* [online]. Jún 1981, vol. 21, no. 6, s. 632-644. [vid. 2013-12-03]. ISSN 0004-4687. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2643791>, s. 633.

²⁷ YU, Tzong-shian. The Development of Relations between the Republic of China and Japan since 1972. *Asian Survey* [online]. Jún 1981, vol. 21, no. 6, s. 632-644. [vid. 2013-12-03]. ISSN 0004-4687. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2643791>, s. 633.

pre Japonsko významnú potravinovú základňu. Napriek dobrým obchodným vzťahom s Tchaj-wanom však Japonsko neprestalo vnímať obchod s ČĽR ako kľúčový pre svoj ďalší hospodársky pokrok, a to aj z dôvodu surovinovej náročnosti rôznych priemyselných odvetví, ktorú Tchaj-wan nedokázal dostatočnou mierou uspokojiť. Orientácia na ČĽR však bola koncom 50. rokov nakrátko oslabená z dôvodu programovej iniciatívy vodcu ČĽR Mao Ce-tunga tzv. Veľkého skoku vpred²⁸ a následne od druhej polovice 60. rokov v dôsledku jeho politickej kampane tzv. Veľkej kultúrnej proletárskej revolúcie²⁹. Aj z týchto príčin tak možno pozorovať zvýšenú intenzitu v japonsko-tchajwanských obchodných vzťahoch predovšetkým v 60. rokov (viď. tabuľka 1).

K postupnej transformácii tchajwanskej ekonomiky a zmene jej orientácie z poľnohospodárskej na priemyselnú produkciu zásadným spôsobom prispeli priame zahraničné investície (PZI), predovšetkým z USA, Japonska a Európy. V období 1966-1972 predstavoval priemerný ročný objem japonských PZI na Tchaj-wane približne 14 184 tis. USD, čo sa rovnalo asi 20,81 % podielu na celkových PZI smerujúcich na Tchaj-wan. V porovnaní s americkými a európskymi investíciami v prípade Japonska išlo skôr o viac objemovo menších investícií, keďže väčšinu japonských investorov na Tchaj-wane tvorili malé a stredne veľké podniky. V období 1966-1972 sa japonskí investori podieľali na vyše 380 investičných projektoch Tchaj-wanu. Najčastejšie išlo o projekty v oblasti elektronických a elektrických zariadení, kovov a kovových výrobkov, chemikálií, strojárstva a textilného priemyslu.³⁰

²⁸ Veľký skok (vpred) bol zrealizovaný sociálny a ekonomický plán Mao Ce-tunga v rokoch 1958-1960. Nová hospodárska koncepcia mala viesť k rýchlejšiemu rastu a zvýšenej konkurencieschopnosti čínskej ekonomiky, avšak táto politika KS Číny mala v konečnom dôsledku za následok smrť 20 až 30 mil. ľudí na podvýživu.

²⁹ Kultúrna revolúcia bola politickým programom poslednej Maovej dekády (1966-1976). Obdobie Kultúrnej revolúcie bolo obdobím vnútorného politického boja, ktorý paralyzoval ČĽR, priviedol jej vnútorný rozvrat a bezprostredne tak ovplyvnil životy približne 100 miliónov ľudí.

³⁰ YU, Tzong-shian. The Development of Relations between the Republic of China and Japan since 1972. *Asian Survey* [online]. Jún 1981, vol. 21, no. 6, s. 632-644. [vid. 2013-12-03]. ISSN 0004-4687. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2643791>, s. 638.

2. NORMALIZÁCIA VZŤAHOV JAPONSKA S ČĽR

2.1. Teoretické vymedzenie normalizácie

Normalizácia je v hovorovej praxi pomerne zaužívaný pojem. Využíva sa vo viacerých odboroch, avšak jeho vymedzenie je v rámci teórie medzinárodných vzťahov pomerne zriedkavé. Jednu z mála ucelených definícií uvádza vo svojej publikácii *Modern Diplomacy* Robert P. Barston. Normalizáciu v diplomacii definuje ako proces zahŕňajúci uznanie potreby pre prijatie a samotné zavedenie opatrení, ktoré by zmenšili napätie či konflikt; podporovali zlepšenie vzájomných vzťahov; a izolovali, obmedzili alebo rozhodli, celkovo či čiastočne, hlavné príčiny sporu resp. napätia.

Proces normalizácie sa zriedkakedy zakladá na jasne vymedzených ústupkoch, skôr ide o produkt komplexného a meniaceho sa politického a diplomatického kompromisu.³¹ Normalizácia sa teda v diplomatickej praxi využíva v prípadoch, keď sú bežné vzájomné vzťahy narušené faktormi, ktoré vedú k zmene ich charakteru na výnimočné či dokonca abnormálne. Je procesom, ktorý vedie k obnoveniu ich normálneho stavu. Zároveň je treba podotknúť, že proces normalizácie v rámci svojich jednotlivých štádií nepredstavuje iba techniku kontroly, ale zároveň definuje to, čo má byť regulované a kontrolované.³²

2.2. Príčiny zmeny zahraničnej politiky Japonska v otázke Číny – vybrané faktory

Vedúcim princípom japonskej zahraničnej politiky bolo v povojnovom, aj nasledovných obdobiach udržanie úzkych vzťahov so Spojenými štátmi, ktoré podporovali návrat Japonska do medzinárodných politických a ekonomických organizácií - Organizácie spojených národov, Medzinárodného menového fondu, Svetovej banky - . Okrem toho boli pre Japonsko najväčším odbytiskom jeho výrobkov i zdrojom väčšiny jeho technológií.³³ Snahu udržať dobré vzťahy s USA významne ovplyvňovala aj túžba Japonska na rýchle navrátenie prefektúry Okinawa a ukončenie americkej okupačnej správy.

³¹ BARSTON, Robert P. *Modern diplomacy*. Vyd. 3. New York: Pearson Longman, 2006. ISBN 978-140-5812-016. s. 246.

³² NEUMANN, Iver B. a WÆVER Ole. *The Future of International Relations- Masters in the Making?*. Vyd. 1. Londýn: Routledge, 1997. ISBN 978-041-5144-087. s. 355.

³³ REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. s. 302.

Vplyv politiky USA bol citeľný aj v prístupe Japonska k riešeniu čínskej otázky. Vzťah USA a Číny pod vládou KMT začal naberať na intenzite už počas druhej svetovej vojny, avšak toto spojenie sa preukázalo ako mimoriadne významné tesne po vypuknutí Kórejskej vojny. Vojnový konflikt v teritóriu, v ktorom sa angažovali USA, zmenil Tchaj-wan tak povediac cez noc zo strategicky bezvýznamného ostrova v „nepotopiteľnú lietadlovú loď“.³⁴ USA videli v možnom obsadení Tchaj-wanu komunistickými jednotkami ohrozenie bezpečnosti Pacifiku a samotného územia USA. Pre ROC vypuknutie Kórejskej vojny znamenalo zachránenie Tchaj-wanu pre KMT, pretože hrozba invázie ČĽR na Tchaj-wan bola v tom čase veľmi reálna.

Čínska otázka sa v 50. rokoch riešila aj v súvislosti s podpisom mierovej zmluvy s Japonskom. Nezhody spočívali v rozdielnych názoroch na to, ktorá čínska vláda by mala mať právo podpísať túto zmluvu.³⁵ Výsledkom sporu bol kompromis, že na konferencii, na ktorej sa zúčastnilo 52 štátov, nebola ani jedna čínska vláda. Rozhodnutie, s ktorou z dvoch čínskych vlád sa mierová zmluva podpíše, sa ponechalo Japonsku. Napriek očakávaniu Japonsko s podpisom zmluvy s Čankajškovou vládou váhalo.³⁶ Bezprostredne po uzatvorení mierovej zmluvy zo San Francisca začalo totiž Japonsko pod vládou premiéra Šigeru Jošida plánovať nadviazanie diplomatických stykov s ČĽR. Snahu po normálnom vzťahu s ČĽR podnecovala kombinácia kultúrnych, bezpečnostných a ekonomických faktorov.³⁷ V tom čase USA vyvíjalo na Japonsko tlak na odmietanie akýkoľvek pokusov o diplomatické uznanie ČĽR.³⁸ USA tak v konečnom dôsledku prinútili Japonsko k podpisu mierovej zmluvy s preferovaným Tchaj-pejom namiesto Pekingu.³⁹ Stalo sa tak 28. apríla 1952.

Pre samotnú normalizáciu vzťahov Japonska s ČĽR, rovnako ako pre postavenie Tchaj-wanu na medzinárodnej scéne, bol z hľadiska amerického faktoru významnejší rok 1971. Vo februári 1971 prezident USA Richard Nixon prvýkrát použil oficiálny názov Čínska ľudová republika, a zároveň navrhol rozšírenú spoluprácu v oblasti obchodu

³⁴ BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. s. 102.

³⁵ Veľká Británia sa nestotožňovala s protchaj-wanskou orientáciou USA a v januári 1950 nadviazala diplomatické styky s ČĽR. Spolu s niekoľkými ďalšími európskymi štátmi a niektorými štátmi Commonwealth zastávali stanovisko, že k podpisu mierovej zmluvy by mala byť prizvaná práve ČĽR.

³⁶ BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. s. 105

³⁷ WANG, Qingxin K. Taiwan in Japan's Relations with China and the United States after the Cold War. *Pacific Affairs* [online]. Jeseň 2000, vol. 73, no. 3., s. 353-373 [vid. 2014-04-14]. ISSN 1715-3379. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2672024>. s. 354.

³⁸ Pod tlakom ministra zahraničných vecí (John F. Dulles) odoslal v roku 1951 japonský premiér Yoshida Shigeru istý dokument známy ako Yoshidov list. V tomto liste prisľúbil za Japonsko uznanie ROC ako jedinej legítimnej vlády Číny.

³⁹ ROY, Denny. *Taiwan: a political history*. Ithaca: Cornell University Press, 2003. ISBN 08-014-8805-2. s. 129.

a nadviazanie vážnejšieho dialógu s Pekingom.⁴⁰ Skutočný zlom nastal 15. júla 1971 vyhlásením, ktoré je známe pod pojmom Nixonov šok. Prezident zverejnil informáciu o uskutočnenom stretnutí ministrov zahraničných vecí USA a ČĽR- Henryho Kissingera a Čou En-laja, predmetom ktorého bola príprava zahraničnej cesty prezidenta USA do ČĽR s cieľom normalizácie vzťahov USA a ČĽR.

Nixonovo vyhlásenie malo najväčší dopad na Japonsko a jeho politickú scénu. Satova vláda bola vystavená existenčnému riziku nielen pre obsah Nixonovho vyhlásenia. Japonsko, napriek intenzite vzťahov s USA nebolo vopred oboznámené s výraznou zmenou ich prístupu k riešeniu čínskej otázky. Okamžitým efektom Nixonovho šoku bolo preto rozhodnutie Japonska postúpiť v normalizačnom procese.⁴¹ Člen Ázijskej sekcie MOFA popísal danú situáciu nasledovne: „Fakt, že USA predstihli Japonsko v nadviazaní kontaktu s Čínou vyvolal všeobecné rozhorčenie. Ľudia nebudú akceptovať takýto verdikt, pokiaľ Japonsko nepredstihne USA v samotnom procese normalizácie.“⁴²

Ďalším faktorom, ktorý mal vplyv na zmenu postoja Japonska v čínskej otázke, bol vstup ČĽR do OSN, ktorý by zároveň znamenal ukončenie mandátu ROC. Po slávnostnom vzniku ČĽR 1. októbra 1949 a následnom obnovení vlády Čínskej republiky v Tchaj-pej v decembri 1949 bolo očividné, že si obe čínske vlády budú nárokovať právo na zastupovanie Číny v OSN. Tento predpoklad sa ukázal ako správny. ČĽR požiadala o prijatie do OSN v novembri 1949. Jej žiadosť podporili iba ZSSR, India a Juhoslávia.⁴³ Avšak, keď do vojny v Kórei, ktorá vypukla v júni 1950 (vid'. s. 2), boli koncom roku 1950 nasadené aj pravidelné jednotky čínskej armády, OSN prijala rezolúciu, na základe ktorej označila ČĽR za spoluagresora. Až do roku 1971 sa formulácie obsiahnuté v tejto rezolúcii využívali ako argument, ktorý umožňoval odopierať ČĽR členstvo v OSN. Čínu ako takú, po všetky nasledujúce roky v OSN formálne zastupoval delegát KMT.⁴⁴

USA a ich spojenci⁴⁵ sa priebežne zaoberali riešením čínskej otázky v podobe tzv. riešenia dvoch Čín, ktoré spočívalo v uznaní ROC a ČĽR ako dvoch nezávislých štátov. Obe čínske strany toto riešenie razantne odmietali s odôvodnením posvätnej národnej

⁴⁰ APPLETON, Sheldon L. Taiwan: The Year It Finally Happened. *Asian Survey* [online]. Január 1972, vol. 12, no. 1., s. 32-37 [vid. 2014-04-10]. ISSN 0004-4687. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2642917>. s. 32.

⁴¹ OGATA, Sadako N. *Normalization with China: a comparative study of U.S. and Japanese processes*. Vyd. 1. Berkeley: Institute of East Asian Studies, University of California, 1988. ISBN 978-155-7290-137. s. 37

⁴² OGATA, Sadako N. *Normalization with China: a comparative study of U.S. and Japanese processes*. s. 37.

⁴³ Ostatné štáty sa buď zdržali hlasovania alebo hlasovali proti.

⁴⁴ BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. s. 101

⁴⁵ Napriek názorovým rozdielom v radoch japonských konzervatívco, Satōova vláda pristúpila na podporu amerického návrhu na dvojčitú reprezentáciu Číny v rámci OSN.

povinnosti oslobodenia Číny spod nadvlády druhej strany. V rozpore s pôvodným stanoviskom Washington potvrdil pozíciu Tchaj-pej a ROC, ako „skutočnej” vláde Číny, oprávnenej reprezentovať Čínu v rámci OSN a v ďalších medzinárodných organizáciách.⁴⁶

Postoj USA nemal vplyv na snahy členských štátov OSN spriatelенých s ČĽR. V rokoch 1950-1971 striedavo predkladali návrhy na prijatie ČĽR do OSN, napriek tomu, že tieto boli systematicky zamietané.⁴⁷ Situácia sa zmenila v polovici 60. rokov, keď začala pôsobiť diplomacia Čou En-laja, prezentujúca ČĽR ako hovorca „krajín tretieho sveta”.⁴⁸ Čoraz viac štátov nadväzovalo diplomatické styky s ČĽR a súčasne prerušovalo diplomatické styky s ROC na Tchaj-wane. Keď v novembri 1970 25. zasadnutie Valného zhromaždenia OSN odhlasovalo v prospech prijatia tzv. Albánskej rezolúcie a rada krajín začala uznávať ČĽR na základe ukončenia Kultúrnej revolúcie, bolo očividné, že prijatie ČĽR do OSN bolo čím ďalej tým viac reálne.⁴⁹

Úspechy Čou En-lajovej diplomacie znepokojovali USA a Japonsko. Napriek tomu, že USA boli zainteresované do procesu nadväzovania diplomatických stykov s ČĽR, nebolo v ich záujme prerušiť styky s ROC. Prezident Nixon sa v tejto súvislosti vo svojich pamätiach vyjadril: „Bez ohľadu na situáciu aká nastane v OSN som odhodlaný plniť zmluvné záväzky USA a to prostredníctvom pokračujúcej vojenskej a ekonomickej podpory nezávislého Taiwanu.”⁵⁰

V snahe znížiť pravdepodobnosť schválenia Albánskej rezolúcie na Valnom zhromaždení a tak zlepšiť oslabené postavenie Taiwanu, vytvorili USA novú stratégiu riešenia otázky čínskeho zastúpenia v rámci OSN, tzv. vzorec duálneho zastúpenia. Formula podporovala vstup Pekingu do OSN, ale zároveň oponovala následnej expulzii Tchaj-wanu. Ministerstvo zahraničných vecí USA vyvinulo tlak na japonskú vládu s cieľom prevziať spolupatronát nad touto stratégiou a nad procesom zmeny stupňa dôležitosti taiwanskej otázky, ktorej riešenie by následne vyžadovalo 2/3 väčšinu hlasov.

Táto iniciatíva USA a Japonska sa nestretla s dostatočnou podporou. V roku 1971 podalo návrh na prijatie ČĽR do OSN Albánsko, v tom čase najvernejší spojenec pekingskej vlády.⁵¹ Výsledky hlasovania boli prekvapujúce. Rezolúcia o významnosti otázky vylúčenia Tchaj-wanu bola zamietnutá pomerom hlasov 55:59, pričom 15 štátov sa zdržalo hlasovania.

⁴⁶ KISSINGER, Henry. *On China*. London: Penguin, 2012. ISBN 978-014-1049-427. s. 151.

⁴⁷ Prijatie ČĽR do OSN by automaticky znamenalo ukončenie mandátu ROC.

⁴⁸ BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. s. 127

⁴⁹ MOFA Diplomatic Bluebook, Section 16. *United Nations stands at a new turning point*. Dostupné z: <http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/1971/1971-1-16.htm>

⁵⁰ NIXON, Richard. M., 1978, cit. In: OGATA, Sadako N. *Normalization with China: a comparative study of U.S. and Japanese processes*. s. 40.

⁵¹ BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. s. 127

Albánska rezolúcia bola prijatá väčšinou 76:35, so 17 absenciami. O rezolúcii duálneho zastúpenia sa preto už ani nehlasovalo.⁵² Možno usúdiť, že práve Nixonove šoky rovnako ako prítomnosť Henryho Kissingera v Pekingu v čase konania Valného zhromaždenia OSN prispeli k finálnemu výsledku hlasovania.⁵³ Dňa 25. októbra 1971 sa tak ČĽR stala členským štátom OSN. Nahradila ROC, ktorá zastupovala Čínu pri OSN od roku 1945.

Pokiaľ ide o Japonsko, podnety, ktoré viedli k postupnej zmene japonskej zahraničnej politiky mali nielen externý, ale aj interný charakter. Jeho povojnová zahraničná politika bola založená na takých vedúcich princípoch, ako bolo napr. zachovanie úzkych vzťahov s USA (vid'. s. 4), či podpora stabilných otvorených trhov a svetového mieru. Významným princípom bolo konanie v súlade so zásadou *seikei bunri* t. j. oddelenia politickej a ekonomickej sféry vzájomných vzťahov. Táto zásada bola kľúčová najmä po vzniku ČĽR. Aj keď Japonsko udržiavalo diplomatické vzťahy s nacionalistickou vládou KMT na Tchaj-wane, vo vládnych kuloároch postupne silnel vplyv propekingských skupín, motivovaných predovšetkým vidinou zisku z rozvoja vzájomného obchodu s ČĽR.

Vývoj vnútropolitickéj situácie v povojnovom Japonsku možno z perspektívy riešenia čínskej otázky označiť ako dynamický. Jednotliví vládnuci premiéri boli názorovo rôznorodo orientovaní a to aj pri abstrahovaní od amerického vplyvu. Ako príklad možno uviesť pročínsky orientovaného premiéra Šigeru Jošida⁵⁴, alebo Ičiró Hatojamu⁵⁵, ktorý sa obával ohrozenia americko- japonských vzťahov. Jeho nasledovník Nobusuke Kiši⁵⁶ bol naopak známy pre svoj protchajwanský postoj, čím prispel k zhoršeniu prebiehajúcej sino-japonskej interakcie. Z hľadiska normalizácie sa za kľúčové považujú vlády Eisaku Sató a jeho nástupcu Kakuei Tanaka.⁵⁷

Satova vláda je v súvislosti so sino-japonskými vzťahmi často označovaná ako neflexibilná, pasívna či dokonca oponentská voči normalizácii a zlepšovaniu vzťahov s ČĽR. Hoci Sató vo svojej zahraničnej politike prioritizoval vzťahy s USA⁵⁸, v prvých rokoch svojej vlády nadviazal na svojho pročínsky orientovaného predchodcu Hajata Ikedu.

⁵² OGATA, Sadako N. *Normalization with China: a comparative study of U.S. and Japanese processes*. s. 43

⁵³ Prítomnosť Henryho Kissingera v Pekingu v čase hlasovania bola rozsiahlo rozoberaná a kritizovaná v taiwanskej tlači. Táto skutočnosť mohla byť rozhodujúca v prvom hlasovaní vzhľadom na rozdiel iba štyroch hlasov.

⁵⁴ Šigeru Jošida zastával úrad premiéra od mája 1946 do mája 1947 a od októbra 1948 do decembra 1954.

⁵⁵ Ičiró Hatojama zastával úrad premiéra od decembra 1954 do decembra 1956.

⁵⁶ Nobusuke Kiši zastával úrad premiéra od januára 1957 do júla 1960.

⁵⁷ Eisaku Sató zastával úrad premiéra od novembra 1964 do júla 1972, Kakuei Tanaka od júla 1972 do decembra 1974.

⁵⁸ Hlavným bodom Satovej zahraničnej politiky bolo opätovné získanie Okinawy spod správy USA. V rámci úzkeho vzťahu s USA spojeným s orientáciou Japonska na záujmy USA v regióne východnej Ázie išlo taktiež o demonštrovanie podpory pozície USA v otázke bezpečnosti tohto regiónu.

Napriek počiatočným snahám o vyrovnanie pomeru propekingských a protchajwanských politických frakcií v rámci LDP, jeho neskoršia politika bola vo veľkom ovplyvnená udalosťami medzinárodného významu.⁵⁹

Satovu administratívu možno označiť ako jasne protchajwansky orientovanú až od júla resp. augusta 1965, kedy došlo k úmrtiu dvoch najvýznamnejších propekingských lídrov v rámci LDP, Ičira Kono a Hajata Ikedu. Nastalo výrazné ochladenie sino-japonských vzťahov, čo dodatočne umocnila Veľká proletárska kultúrna revolúcia a s ňou súvisiace anti-japonské nálady v ČĽR. Japonsko bolo obvinené z budovania konvenčných síl a z vyvíjania maximálneho úsilia o zisk vlastných jadrových zbraní. Negatívny ohlas malo jeho vstúpenie do tzv. trojitej aliancie spolu s USA a ZSSR, ktorá bola navrhnutá národom Ázie ako súčasť plánu dominovania celému svetu.⁶⁰ Následne ČĽR odmietla vyjednávať so Satom ako predstaviteľom japonskej vlády. Normalizačné rokovania prichádzali do úvahy len v prípade výmeny poste premiéra Japonska. Z uvedeného vyplýva, že k zmene kurzu vývoja sino-japonských vzťahov v počiatočnej fáze Satovej administratívy nedošlo v dôsledku pretrvávajúcej nevraživosti voči ČĽR zo strany Satovej vlády, ani kvôli nekompromisnému postoju Pekingu voči Satovi či oživenému japonskému militarizmu, avšak k zhoršeniu týchto vzťahov došlo z dôvodu zložitej siete vývojových procesov prebiehajúcich v rámci medzinárodného prostredia.⁶¹ Na druhej strane striktnú Satovu politiku, ktorá v čínskej otázke verne kopírovala politiku USA, neovplyvnila ani stále silnejúca pročínska opozícia, ktorej súčasťou boli nielen pročínske frakcie v rámci LDP, ale aj Japonská socialistická strana, Demokratická socialistická strana, Japonská komunistická strana, strana Kómeitó či veľké oceliarske, chemické a automobilové koncerny ako Kawasaki, Sumitomo, Toyota, Honda a Nissan a ktorá neúnavne lobovala za normalizáciu vzťahov s ČĽR.⁶²

K finálnej zmene Satovej politiky vo vzťahu k ČĽR došlo opäť až pod vplyvom medzinárodných udalostí, keď začiatkom 70. rokov v dôsledku postupného uvoľňovania medzinárodného napätia a Nixonových šokov bolo podniknutých niekoľko zmierovacích krokov voči ČĽR. Jej stanovisko sa však súvislosti so Satom nezmenilo. Napriek tomu možno konštatovať, že hoci vyriešenie čínskej otázky nebolo ústredným motívom Satovej

⁵⁹ Vietnamská vojna (1964-1975), Veľká kultúrna proletárska revolúcia v ČĽR (1966-1976).

⁶⁰ YASUTOMO, Dennis T. Sato's China Policy, 1964-1966. *Asian Survey* [online]. Jún 1977, vol. 17, no. 6. , s. 530-544 [vid. 2014-04-10]. ISSN 0004-4687. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2643154>, s. 538.

⁶¹ YASUTOMO, Dennis T. Sato's China Policy, 1964-1966. *Asian Survey* [online]. Jún 1977, vol. 17, no. 6. , s. 530-544 [vid. 2014-04-10]. ISSN 0004-4687. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2643154>, s. 544.

⁶² HOOK, Glenn D. *Japan's international relations: politics, economics and security*. s. 192.

administratívy, snahy koncom jeho vládneho obdobia pomohli vytvoriť vhodný základ pre normalizáciu vzťahov s ČĽR zavŕšenú jeho nasledovníkom Kakuei Tanakom.

Nielen v procese normalizácie, ale aj v celkovom povojnovom vývoji sino-japonských vzťahov zohrávali významnú úlohu nevládne organizácie, ktoré spájalo presvedčenie o nevyhnutnosti nadviazania oficiálnych stykov medzi Japonskom a ČĽR. Medzi pročínskymi skupinami boli najvýznamnejšie Japan China Trade Promotion League, Japan International Trade Promotion Association, Japan-China Trade Promotion, Diet Members Union a Japan-China Friendship Association.⁶³ Hoci tieto nevládne organizácie mali rôzne sféry záujmu, išlo predovšetkým o propagáciu vzájomného obchodu medzi pevninskou Čínou a Japonskom, ktorý bol pre Japonsko veľmi významný.⁶⁴ V súvislosti s povojnovým vývojom a väzbou zahraničnej politiky Japonska na USA, sa rozdelenie sveta na východný komunistický a západný kapitalistický blok odrážalo aj na japonskej domácej politickej scéne, ktorá bola rozdelená na dominantnejšiu frakciu konzervatívcov t. j. skupinu proamerických a protikomunisticky vystupujúcich politikov a na opozíciu, ktorá volala po zrušení americko-japonskej bezpečnostnej dohody a po priblížení Japonska ku komunistickej Číne a ZSSR.⁶⁵ Napriek svojim diplomatickým stykom s ROC a opatrnému prístupu k ČĽR nemalo Japonsko nič proti rozvoju obchodu s pevninskou Čínou, keďže prebiehal v súlade s princípom *seikei bunri* a umožňoval zníženie závislosti japonskej ekonomiky na USA. Významnú úlohu tu zohrávali práve nevládne organizácie podporujúce cestu verejnej diplomacie osvojenú ČĽR⁶⁶, o čom svedčí aj niekoľko nevládných dohôd podpísaných v priebehu 50. rokov.

Z hľadiska intenzity aktivít nevládných organizácií a japonských vládnych frakcií je potrebné spomenúť dve udalosti z obdobia 60. rokov 20. storočia. V prvom rade je to revízia americko-japonskej bezpečnostnej dohody, ktorá vyvrcholila v roku 1960 a stala sa príčinou vnútro politickej krízy v Japonsku. Dôvodom tejto krízy je práve angažovanosť spomínaných skupín, predovšetkým Asociácie priateľstva Japonska a Číny (*Japan China Friendship Association*), odborov a ďalších pročínskych skupín za účelom zrušenia americko-japonskej vojenskej aliancie a obnovenia vzťahov Japonska a pevninskej Číny. Po tejto kríze bola

⁶³ OGATA, Sadako N. *Normalization with China: a comparative study of U.S. and Japanese processes*. s. 8.

⁶⁴ Predvojnové Japonsko bolo závislé na dodávkach nerastných surovín z Číny, ktorá pre japonské výrobky predstavovala zároveň významné exportné odbytisko. Po vojne mnohí zdieľali názor, že práve obchod s pevninskou Čínou bol nevyhnutný pre povojnovú obnovu Japonska.

⁶⁵ OGATA, Sadako N. *Normalization with China: a comparative study of U.S. and Japanese processes*. s. 9.

⁶⁶ ČĽR sa veľmi snažila o získanie podpory japonskej verejnosti. Významným krokom bola repatriácia japonských vojakov zadržovaných na území Číny, ale aj zavedenie rôznych výmenných programov. V Japonsku tak vznikalo čoraz viac pročínsky orientovaných skupín.

divízia v rámci LDP na pročínske a pro-tchajwanské frakcie ešte výraznejšia a stala sa tak významným základom pre samotný proces normalizácie.

Druhou udalosťou ovplyvňujúcou sino-japonské vzťahy bolo zhoršenie vzťahov ČĽR so ZSSR, ktoré vyústilo až do ekonomickej depresie v ČĽR. ČĽR bola z ekonomických dôvodov nútená zaujať menej prísny postoj voči japonským obchodníkom.

Pôvodne boli obchodné vzťahy týchto dvoch krajín regulované tzv. troma politickým princípmi z roku 1958⁶⁷, avšak tieto boli nahradené o niečo miernejšími, tzv. troma princípmi obchodu⁶⁸. Pri realizácii obchodu v rámci daných troch princípov vykazovali nevládne organizácie stále väčšiu moc. Vo výberovom procese vhodných obchodných partnerov realizovanom pod záštitou Japonskej ligy na podporu obchodu (*Japan Trade Promotion League*) a Japonskej asociácie pre podporu medzinárodného obchodu (*Japan International Trade Promotion League*) išlo o prísnu selekciu spomedzi množstva japonských firiem, ktoré javili záujem o spoluprácu s ČĽR. Tzv. priateľské firmy t. j. vhodní spolupracovníci akceptovali nielen pôvodné tri politické princípy, ale aj princíp neoddeliteľnosti politiky a obchodu.⁶⁹

Na strane podporovateľov ČĽR sa však začali šíriť obavy, že takto riadený obchod sa nikdy nerozvinie do formálneho obchodu pokrývajúceho väčší objem produkcie, nakoľko sa do iniciatívy zapájali predovšetkým malé podniky a participácia bola iba zo strany protivládnych elementov t. j. nezúčastnili sa jej žiadni vládni predstavitelia. S podporou oboch premiérov⁷⁰ a propekingského lídra v rámci LDP Macumura Kenza tak bola v roku 1962 uzavretá polovládna obchodná dohoda (*Liao- Takasaki Agreement*). Tzv. L-T dohoda bola päťročným obchodným plánom, ktorý predpokladal výročný objem exportných a importných transakcií vo výške 180 mil. USD, pričom súčasťou plánu bolo aj zriadenie stálych misií v Tokiu a Pekingu.⁷¹ Od roku 1968 bola L-T dohoda nahradená memorandom obchodnej dohody (*Memorandum Trade agreement*), keďže dohody medzi obchodnými

⁶⁷ Tri politické princípy prezentované Čou En-lajom v júli 1958: japonská vláda musí okamžite upustiť od vyjadrení či aktivít, ktoré by mohli byť interpretované ako nepriateľsky ladené voči ČĽR; japonská vláda sa musí prestať podieľať na úkladoch, ktorých účelom je vytvorenie dvoch Čín; japonská vláda sa musí zdržať od vytvárania prekážok v procese normalizácie vzťahov medzi dvoma krajinami.

⁶⁸ Tri princípy obchodu predostretli tri akceptované formy vzájomného obchodu: obchod garantovaný medzivládnu dohodou; obchod podporovaný nevládnymi dohodami resp. kontraktmi medzi súkromnými japonskými firmami a vhodnými čínskymi korporáciami; a obchod špeciálne navrhnutý pre potreby malých japonských podnikov plne závislých na dodávkach surovín z ČĽR. Posledná forma obchodu mala byť sprostredkovaná prostredníctvom vopred určených organizácií ako napr. Japonská rada obchodu (*Japan Council of Trade, Sohyo*) a Celočínska odborová federácia (*All- China Federation of Trade Unions*).

⁶⁹ OGATA, Sadako N., *The Business Community and The Japanese Foreign Policy*. In: *The Foreign policy of modern Japan*. Berkeley: University of California Press, 1977, s. 175-203. ISBN 05-200-3196-2. s.181.

⁷⁰ Za ČĽR Čou En-laj, za Japonsko Hajato Ikeda.

⁷¹ Stále silnejúce obchodné väzby medzi Japonskom a ČĽR sa stretli s negatívnou odozvou zo strany ROC. Vážny protest vyvolal kontrakt, na ktorého spolufinancovanie bol schválený úver od Exportno- importnej banky.

kanceláriami oboch krajín boli opätovne prerokované na výročnej báze a doplnená o politické komuniké. Zvýšená interakcia v obchodných vzťahoch sa neodrazila okamžite v politickej dimenzii vzťahov, ktorá svojim charakterom ostala nemenná t. j. protchajwansky orientovaná.

Za účelom zabezpečenia výlučnej orientácie japonských podnikov na trh pevninskej Číny formulovala ČĽR v apríli 1970 novú sériu princípov⁷². Reakcia podnikov bola spočiatku zdržanlivá. Zlom v prístupe japonských firiem k čínskej otázke nastal až po rozhodnutí vedenia Toyota Motors o návšteve ČĽR a po stretnutí vedenia Japonskej asociácie manažérov (*Keizai Doyukai*) s riaditeľom Asociácie zahraničného priateľstva Číňanov (*Chinese People's External Friendship Association*) na jar 1971. Tieto udalosti predstavovali zásadné míľniky, ktoré v procese normalizácie prispeli k rapídному zrýchleniu, v rámci ktorého sa japonská podnikateľská komunita začala prikláňať bližšie k Pekingu.⁷³ Podnikateľská komunita, ktorá pôvodne nebola v úzkom styku s byrokratickým aparátom prebrala charakter nátlakovej skupiny, ktorá sa vzhľadom na meniace sa podmienky medzinárodného prostredia pripojila k celonárodnému hnutiu za zmenu vnútropolitckej orientácie v čínskej otázke, podporovala normalizačné podmienky Pekingu a javila sa ako mimoriadne vnímavá voči ouvertúram zaujatým zo strany ČĽR.

2.3. Priebeh normalizácie

Vnútorne a vonkajšie faktory umocnené udalosťami na medzinárodnej scéne vytvorili vhodnú klímu pre obnovenie diplomatických stykov Japonska a pevninskej Číny. Vyhlásenie prezidenta Nixona o plánovanej návšteve ČĽR v roku 1971 bolo udalosťou, ktorá definitívne spustila proces normalizácie, či už je to z perspektívy zmeny politiky USA voči ČĽR a tým pádom oprávnenej zmeny politiky Japonska v danej otázke alebo z perspektívy zachovania národnej hrdosti v tom slova zmysle, že po vernom sledovaní postupov USA vo východoázijskom regióne by japonská verejnosť po tejto vopred nekonzultovanej „zrade“ nepripúšťala verdikt prvenstva USA v nadviazaní diplomatických stykov s ČĽR.

V júli 1971 si už aj premiér Eisaku Sató plne uvedomoval nevyhnutnosť zmeny svojej čínskej politiky. ČĽR predostrela v tom čase svoje podmienky pre dosiahnutie normalizácie tzv. tri princípy pre obnovenie vzájomných vzťahov. Prvý princíp stanovoval, že vláda ČĽR

⁷² Tzv. Čou En- lajove štyri podmienky: 1) žiadny obchod nebude povolený tým, ktorí poskytovali asistenciu Tchaj- wanu resp. Južnej Kórei; 2) žiadny obchod nebude povolený tým, ktorí investovali na Tchaj- wane resp. Južnej Kórei; 3) žiadny obchod nebude povolený tým, ktorí sa podieľali na produkcii zbraní počas americkej agresie vo Vietname, Laose a Kambodži; 4) žiadny obchod s americkými firmami sídlacimi v Japonsku nie je zamýšľaný.

⁷³ OGATA, Sadako N. *Normalization with China: a comparative study of U.S. and Japanese processes*.s. 14.

je jediná právoplatná vláda Číny.⁷⁴ Druhý princíp sa týkal statusu Tchaj-wanu t. j. jednalo sa o vyhlásenie, že Tchaj-wan je neoddeliteľnou súčasťou teritória resp. provinciou ČĽR a posledný princíp sa zaoberal platnosťou mierovej dohody medzi Japonskom a Tchaj-wanom, ktorú ČĽR označila za ilegálnu, zbytočnú a zdôraznila nutnosť jej vypovedania.⁷⁵

Tieto pôvodne predložené princípy však vyžadovali určitú zmenu formulácie na japonskej strane. Hoci prvý princíp nepredstavoval žiadny právny problém, túto skutočnosť nemožno vztiahnuť aj na ostatné dva princípy. V neposlednom rade treba zohľadniť aj pretrvávajúce väzby, záujmy a priateľský vzťah Japonska s ROC na Tchaj-wane.⁷⁶

Napriek snahám premiéra Sata bolo očividné, že normalizácia bude spadať pod agendu jeho nasledovníka. Z boja lídrov politických pročínskych frakcií o kreslo hlavy strany LDP vyšiel víťazne Kakuei Tanaka, ktorý svoj kabinet sformoval začiatkom júla 1972. Nikoho neprekvapilo, že za ústredný cieľ svojej administratívy zvolil zavŕšenie procesu normalizácie vzťahov s ČĽR.

Významnú úlohu mediátora v procese normalizácie zohrávala japonská strana duchovnej obnovy Kómeitó a jej vtedajší predstaviteľ Jošikacu Takeiri. Bol to on, kto sprostredkoval prenos pôvodných troch princípov pre obnovu vzťahov. Vzhľadom na stále početné protchaj-wanské skupiny a berúc do úvahy, že Takeiri sa osvedčil ako spoľahlivý a bol v blízkom kontakte s premiérom Tanakom sa ČĽR rozhodla, že uprednostní využitie Takeiriho ako tajného sprostredkovateľa pred procesom na úrovni ministerstiev. Výsledkom bolo tzv. Takeiriho memorandum, ktoré obsahovalo dôležité ústupky zo strany ČĽR (viď. príloha 1) a spoločné rozhodnutie o oznámení obnovy diplomatických vzťahov.

Za účelom zaistenia plynulého procesu obnovy oficiálnych stykov sa Tanaka podujal na dve úlohy medzinárodného rozmeru. Išlo o získanie súhlasu USA s podniknutými krokmi⁷⁷ a o hľadanie porozumenia zo strany Tchaj-wanu. USA spočiatku skepticky pozorovali Tanakov rýchly postup v normalizačnom procese s ČĽR nakoľko nebolo známe, do akej miery sa nový japonský premiér mienil angažovať v danej záležitosti. Z tohto dôvodu bol koncom augusta 1972 zorganizovaný Honolulu summit, kde Tanaka uistil prezidenta

⁷⁴ ČĽR nepripúšťala alternatívu dvoch Čín, nezávislého Tchaj-wanu a obdobných riešení tohto charakteru.

⁷⁵ TOGO, Kazuhiko. *Japan's foreign policy 1945-2003: the quest for a proactive policy*. Vyd. 2. Boston: Brill, 2005, ISBN 90-041-4796-9. s. 128.

⁷⁶ Premiér Sató reagoval na tri princípy pre obnovenie vzájomných vzťahov v marci 1972 tzv. trojbodovým stanoviskom v otázke Tchaj-wanu. Tieto body však boli v porovnaní s pôvodnými princípmi miernejšie a pomerne neurčito formulované. ČĽR na Satove stanovisko nereagovala.

⁷⁷ Normalizácia vzťahov USA a ČĽR v tom čase ešte neprebehla, vzájomné vzťahy normalizovali v roku 1979.

Nixona, že normalizácia vzťahov s ČĽR nepredstavovala hrozbu pre spoločné záujmy Japonska a USA a ani pre napĺňanie záväzkov vyplývajúcich zo zmluvy o vzájomnej bezpečnosti⁷⁸.⁷⁹

Hľadanie pochopenia zo strany Tchaj-wanu predstavovalo komplikovanejšiu záležitosť. Vzťahy Japonska a Tchaj-wanu mali iný, hlbší charakter ako samotné sino-japonské vzťahy. Hoci sa japonské snahy o normalizáciu vzťahov s ČĽR nestretli na Tchaj-wane s očakávaným porozumením, v záujme Japonska nebolo ani úplné prerušenie vzájomných stykov.

Problém Tchaj-wanu nielenže permanentne vnútorne diverzifikoval vládnu LDP, ale bol zároveň alfou a omegou rokovaní, ktoré prebehli na oficiálnej úrovni medzi Kakuei Tanakom a Čou En-lajom v septembri 1972 a ktorých účelom bolo nastolenie priateľských vzťahov medzi Japonskom a ČĽR. Dosiahnutie kompromisu bolo obzvlášť náročné v dvoch kľúčových otázkach: v legálnosti mierovej zmluvy, ktorú Japonsko podpísalo s ROC a v poňatí troch princípov pre obnovu vzťahov, ktoré pojednávali o teritoriálnom statuse Tchaj-wanu.

Hlavným cieľom japonských vyjednávačov bolo vytvoriť dokument, ktorý by umožňoval normalizáciu vzťahov za podmienok stanovených ČĽR a zároveň prispôsobených záujmom Japonska. Jedným z takýchto snažení bol tzv. legalistický prístup k daným otázkam, ktorý z perspektívy Japonska neumožňoval vypovedanie mierovej zmluvy s ROC, pretože v súlade s medzinárodným právom ukončovala vojnový stav medzi dvoma krajinami. Japonsko argumentovalo, že z tohto titulu nebolo možné nanovo ukončiť vojnový stav medzi Japonskom a Čínou, keďže už bol raz ukončený. Nakoľko Japonsko nemohlo vyhlásiť danú mierovú zmluvu za neplatnú, nemohlo ani rešpektovať tri princípy pre obnovu vzťahov (viď. s. 11) ako také.⁸⁰ Tento spôsob argumentácie priviedol prebiehajúce rokovania do dočasne bezvýhodiskovej situácie.

Keďže išlo o problémy, v riešení ktorých ani jedna zo zúčastnených strán nemienila realizovať príliš veľké ústupky, výsledným kompromisom boli pomerne protichodné stanoviská vo finálnom spoločnom komuniké (viď. príloha 2). Problém Tchaj-wanu bol osobitne upravený Článkom 2⁸¹ a Článkom 3 spoločnej deklarácie. V prípade Článku 3 t. j. otázky teritoriálneho statusu Tchaj-wanu Japonsko prehlásilo, že „plne rozumie

⁷⁸ Zmluva o vzájomnej bezpečnosti Japonska a USA bola od roku svojho vzniku (1952) niekoľkokrát revidovaná. Týmto vyhlásením dalo Japonsko USA na vedomie, že prerušenie diplomatických stykov s Tchaj-wanom nebude prekážkou v zaistení bezpečnosti Tchaj-wanu za zmluvou stanovených podmienok.

⁷⁹ OGATA, Sadako N. *Normalization with China: a comparative study of U.S. and Japanese processes*. s. 51.

⁸⁰ OGATA, Sadako N. *Normalization with China: a comparative study of U.S. and Japanese processes*. s. 53.

⁸¹ Článok 2- Vláda Japonska uznáva skutočnosť, že vláda ČĽR je jedinou právoplatnou vládou Číny.

a rešpektuje” stanovisko zaujaté ČĽR, že „Tchaj-wan je neoddeliteľnou súčasťou teritória ČĽR”. Súčasťou Článku 3 je zároveň doložka, ktorej obsahom je prehlásenie, že „(Japonsko) pevne zastáva svoj postoj vyplývajúci z Článku 8 Postupimskej Proklamácie⁸²”. Touto doložkou sa Japonsku podarilo presunúť ťažisko problému súčasného statusu Tchaj-wanu na otázku, aký by mal vôbec byť status Tchaj-wanu.⁸³

Otázka vypovedania mierovej zmluvy Japonska s ROC nie je vyriešená v samotnom komuniké, hoci už preambula obsahuje prehlásenie oboch krajín o túžbe ukončenia „abnormálneho stavu vecí”. Problém mierovej zmluvy separátne vyriešil minister zahraničných vecí Masajoši Óhira, ktorý vyhlásil, že normalizáciou vzťahov s ČĽR stratila mierová zmluva medzi Japonskom a ROC príčinu svojej existencie a považuje sa ďalej za neefektívnu.⁸⁴

Spoločné komuniké vlád Japonska a ČĽR bolo podpísané dňa 29. septembra 1972 v Pekingu. Tanakova snaha o urýchlenú normalizáciu, ktorá bola úspešne zavŕšená po troch mesiacoch jeho vlády, bola podporovaná domácou koalíciou aj opozíciou. Aj preto ju možno bezpochyby považovať za jeden z najväčších úspechov Tanakovej vlády a japonskej diplomacie vôbec.

⁸² Káhirska a Postupimská Deklarácia sa o. i. zaoberali aj statusom Tchaj-wanu, ktorý mal byť po vojne navrátený spod japonskej kolonizácie pod správu Číny. Opäť sa tu vyskytuje dosiaľ nevyriešený problém, ktorej z dvoch Čín mal po roku 1949 Tchaj-wan náležať.

⁸³ OGATA, Sadako N. *Normalization with China: a comparative study of U.S. and Japanese processes*. s. 53.

⁸⁴ CHIU, Hungdah. *Normalizing Relations with the People's Republic of China: Problems, Analysis and Documents. Occasional papers/Reprint Series in Contemporary Asian Studies* [online]. 1978, no. 2 1978 (14), [vid. 2014-03-59]. Dostupné z:

http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1044&context=cong_test. s.121.

3. JAPONSKO-TCHAJWANSKÉ VZŤAHY TESNE PO NORMALIZÁCII VZŤAHOV JAPONSKA S ČĽR

Počas normalizácie predstavitelia Japonska neustále uvažovali o tom, akým spôsobom zabezpečiť kontinuitu vzťahov Japonska a Tchaj-wanu aj po prerušení diplomatických stykov s ROC, či už išlo o vzťahy ekonomické, bezpečnostné, kultúrne alebo sociálne. Vzhľadom na to, že Spoločné komuniké neupravovalo iné ako diplomatické vzťahy Japonska a ROC, nebolo sprvu celkom jasné, akým spôsobom mala normalizácia vzťahov Japonska s ČĽR ovplyvniť budúci japonsko-tchajwanský styk v ostatných oblastiach. V rámci jednej z ústretových reakcií ČĽR v normalizačnom procese bolo vyhlásenie premiéra Čou En-laja, ktorý neprotestoval proti zachovaniu záujmov Japonska voči Tchaj-wanu na inej ako diplomatickej úrovni.

3.1. Bezpečnostná dimenzia vzťahov

Počas normalizačných rokovaní sa Japonsko obávalo, že jeden z najväčších problémov vzájomného porozumenia by mohla predstavovať Dohoda o vzájomnej bezpečnosti a kooperácii⁸⁵, ktorú Japonsko uzavrelo so Spojenými štátmi v roku 1960. Táto zmluva bola dlhodobo predmetom kritiky zo strany ČĽR, keďže Japonsko sa v Článku 6 zaviazalo poskytovať zariadenia a územie Japonska ozbrojeným silám Spojených štátov nielen za účelom zaistenia bezpečnosti Japonska, ale aj v prípade ohrozenia udržania mieru a bezpečnosti v oblasti Ďalekého východu.⁸⁶ Predpokladalo sa, že sa táto doložka vzťahovala aj na oblasť Tchaj-wanu. ČĽR znepokojoval fakt, že hoci prípadné nasadenie amerických vojenských síl v oblasti vyžadovalo „prioritnú konzultáciu“ s vládou Japonska, nepriaznivý vývoj v oblasti Tchajwanského prielivu by USA na základe Dohody plne oprávňoval požiadať o súhlas japonskej vlády k zásahu.

V prípade normalizácie a postoja ČĽR k otázke Dohody o vzájomnej bezpečnosti a kooperácii medzi Japonskom a USA je však potrebný o niečo viac širokospektrálny pohľad na celú záležitosť. Aj preto, že je otázne, ako sa s touto otázkou Čou En-laj a Tanaka počas normalizačných rokovaní vysporiadali. Čou En-laj údajne vyjadril presvedčenie, že zavŕšením procesu normalizácie sa doložka o Ďalekom východe stane irelevantnou,

⁸⁵ Podpisom Dohody o vzájomnej bezpečnosti a kooperácii mala zaniknúť platnosť Zmluvy o vzájomnej bezpečnosti z roku 1952.

⁸⁶ MOFA. *Japan- U.S. Security Treaty- Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and the United States of America.*

načo premiér Tanaka nereagoval. Namiesto toho vyslovil nádej, že otázka Tchaj-wanu bude vyriešená mierovou cestou, k čomu sa jeho náprotivok nevyjadril.⁸⁷

ČĽR si uvedomovala, že vzhľadom na väzbu medzi Japonskom a USA nemohla od Japonska požadovať odstúpenie od tejto dohody. Možno však usúdiť, že ČĽR nenamietala proti samotnej prítomnosti amerických vojsk v oblasti, nakoľko by prispievali k jej vlastnej bezpečnosti⁸⁸, avšak potrebovala uistiť, že v prípade dôraznejších nárokov na Tchaj-wan sa Japonsko neodhodlá na súhlas operovania amerických vojsk.

Japonsko na druhej strane dúfalo, že ČĽR upustí od možného využitia vojenskej sily pri riešení otázky Tchaj-wanu. Vzhľadom na dlhý priebeh normalizácie USA s ČĽR, ktorej jedným z predmetov bola tiež otázka Tchaj-wanu bolo zrejmé, že ČĽR sa nechystala poskytnúť záruku tohto charakteru. Obe krajiny sa ocitli v situácii, v ktorej by reakcia vnímaná druhou stranou ako neadekvátne viedla k zhoršeniu vzájomných vzťahov.⁸⁹

Po zvyšok 70. rokov bola ČĽR spokojná s podobou japonsko-tchajwanských vzťahov, čo vysvetľuje aj skutočnosť, že Tchaj-wan nebol predmetom náročných rokovaní o Zmluve o mieri a priateľstve medzi Japonskom a ČĽR⁹⁰, podpísanou v roku 1978. V skutočnosti Číňania považovali za samozrejmosť, že sa americko-japonská dohoda o bezpečnosti a spolupráci ďalej nevzťahovala na oblasť Tchaj-wanu a to vzhľadom na meniacu sa povahu sino-japonských vzťahov a spoločné záujmy v oblasti bezpečnosti, menovite v otázke ZSSR.⁹¹

3.2. Ekonomická dimenzia vzťahov

Japonsko si napriek vidine otvárajúceho sa trhu ČĽR plne uvedomovalo ekonomický význam Tchaj-wanu. V deň zavŕšenia normalizácie námestník ministra zahraničných vecí Japonska Šinsaku Hógen oznámil, že napriek tomu, že spolupráca medzi Japonskom a ROC na diplomatickej úrovni už nebola naďalej možná, Japonsko dúfalo v pretrvanie priaznivých

⁸⁷ CHIU, Hungdah. Normalizing Relations with the People's Republic of China: Problems, Analysis and Documents. *Occasional papers/Reprint Series in Contemporary Asian Studies* [online]. 1978, no. 2 1978 (14), [vid. 2014-03-59]. Dostupné z:

http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1044&context=cong_test. s. 133.

⁸⁸ Prítomnosť vojsk USA mohla zároveň slúžiť ako obranný štít ČĽR voči potenciálnej hrozbe zo strany ZSSR.

⁸⁹ V prípade ČĽR by išlo o otvorenú konfrontáciu v Tchaj-wanskom prielive, v prípade Japonska o pozitívnu reakciu na žiadosť USA zasiahnuť v oblasti Ďalekého východu.

⁹⁰ Zmluva o mieri a priateľstve medzi Japonskom a ČĽR pozostávala z piatich článkov bola podpísaná 12. augusta 1978 v Pekingu. Dôvodom ostrého protestu ZSSA bol Článok 2, ktorý stanovoval, že ani jedna zo zúčastnených krajín nesmela usilovať o získanie postavenia hegémona a každá mala namietat' proti snahám tretích krajín, ktoré by o takéto postavenie usilovali. Zmluva o. i. upravovala pravidlá vzájomného rešpektu k suverinite, územnej integrite či nezasahovaniu do vnútorných záležitostí.

⁹¹ ROZMAN, Gilbert, TOGO, Kazuhiko a FERGUSON, Joseph P. *Japanese strategic thought toward Asia*. Vyd. 1. New York: Palgrave Macmillan, 2007, ISBN 978-140-3975-539. s. 163.

ekonomických vzťahov. Tchaj-wan spočiatku odsúdil japonské konanie a nazval ho jedným z troch najväčších omylov v histórii japonskej diplomacie – ďalšími dvoma boli zahájenie japonskej vojny v Číne v roku 1937 a útok na Pearl Harbor v decembri 1941.⁹² Tchaj-wan si nemohol dovoliť stratu Japonska ako svojho partnera, takže vláda ROC s prerušením diplomatických stykov s Japonskom zároveň vyjadrila svoju pevnú vieru v kontinuitu priateľstva tchajwanského ľudu a protikomunistických Japoncov.⁹³

V dôsledku normalizácie sa postupne rušili veľvyslanectvá v oboch štátoch, na strane druhej sa vyvíjali snahy a aktivity za účelom zriadenia neoficiálnych kanálov, ktoré mali umožňovať dennú komunikáciu medzi Japonskom a ROC na nevládnej úrovni. Najvýznamnejším bol vznik dvoch vzájomne korešpondujúcich organizácií, ktoré mali na starosti činnosti konzulárneho charakteru⁹⁴. Išlo o Japonskú asociáciu pre výmenu (*Interchange Association, Japan, IAJ*), ktorá vznikla pod záštitou MOFA a MITI a o jej náprotivok, tchajwanskú Asociáciu východoázijských vzťahov (*East Asian Relations Association, EARA*), pričom organizácie mali zriadené svoje zastupiteľské kancelárie na Tchaj-wane a v Japonsku.

Od roku 1972 sa napriek prerušeniu diplomatických stykov vzájomne prospešné vzťahy medzi Japonskom a ROC podstatne rozvinuli. Vývoj nastal hlavne v oblasti obchodu, investícií, technickej kooperácie a výmeny návštevníkov. V porovnaní s obdobím pred normalizáciou sa však úloha Japonska v zahraničnom obchode Tchaj-wanu začínala postupne zmenšovať, či už vo vzťahu k celkovému exportu alebo celkovému importu (vid'. graf 2). Tento trend je ale skôr výsledkom vnútornej diverzifikácie tchajwanského obchodu ako prerušenia diplomatických stykov.⁹⁵

⁹² REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG Albert M. *Dějiny Japonska*. s. 308.

⁹³ CHIU, Hungdah. Normalizing Relations with the People's Republic of China: Problems, Analysis and Documents. *Occasional papers/Reprint Series in Contemporary Asian Studies* [online]. 1978, no. 2 1978 (14), [vid. 2014-03-59]. Dostupné z: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1044&context=cong_test. s. 129.

⁹⁴ Asociácia výmeny a Asociácia východoázijských vzťahov mali na starosti predovšetkým ochranu života a majetku Japoncov žijúcich na Tchaj-wane a naopak, vzdelávanie detí, propagáciu výmen rôzneho charakteru, podporu ekonomických vzťahov, vydávanie cestovných dokumentov, ktoré nahrádzali víza atď.

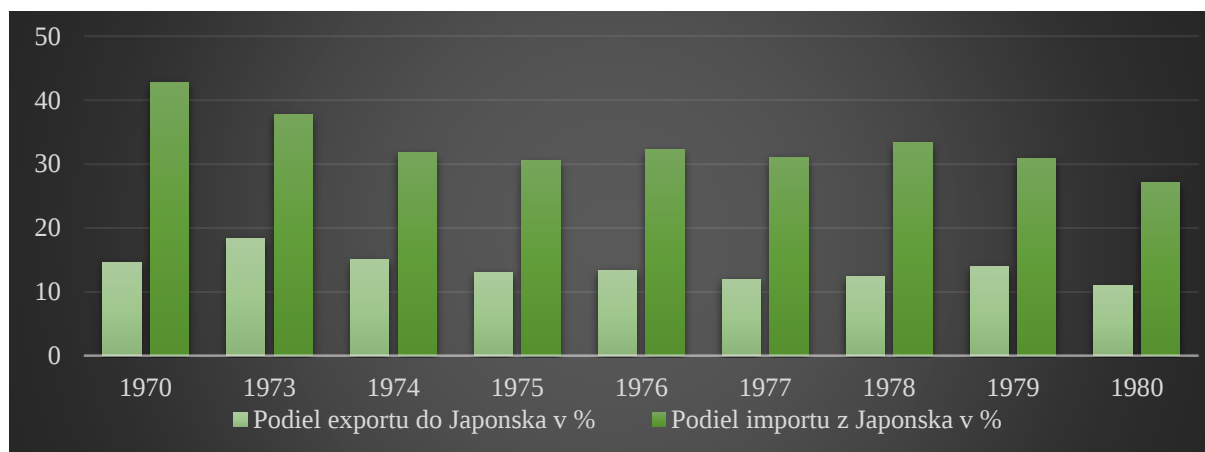
⁹⁵ YU, Tzong-shian. The Development of Relations between the Republic of China and Japan since 1972. *Asian Survey*[online]. Jún 1981, vol. 21, no. 6, s. 632-644. [vid. 2013-12-03]. ISSN 0004-4687. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2643791>. s. 633.

Spoločné obchodné vzťahy boli v období 70. rokov významné taktiež pre Japonsko. Kým v období 1966-1972 bol priemerný podiel Tchaj-wanu na japonskom exporte 3,19 %, v období 1973-1979 sa zvýšil na 3,74 %. Obdobný trend možno pozorovať aj v prípade japonského importu, ktorý medzi dvoma obdobiami vzrástol z 1,19 % na 1,7 %.⁹⁶

V zložení obchodu medzi Japonskom a Tchaj-wanom došlo v priebehu dekády k menším zmenám. Hoci japonskému exportu na Tchaj-wan stále dominovali statky kapitálovej povahy a materiály, podiel oboch sa začal znižovať v dôsledku rastúceho dovozu japonských výrobkov určených na spotrebu, ktorý v období 1972-1979 rástol v priemere o 0,61 %. V prípade tchajwanského exportu do Japonska k výraznejšej štrukturálnej zmene nedošlo, avšak približne od začiatku 70. rokov začal trend pomalého zvyšovania podielu kapitálových statkov na úkor statkov spotrebných, ktorých vyše 80% podiel na japonskom dovoze v roku 1966 klesol do roku 1979 o 27,5 %.

K zmene došlo taktiež v prípade konkrétneho typu dovážaných a vyvážaných výrobkov. V porovnaní s obdobím polovice 60. rokov (viď. s. 7) začali v tchajwanskom exporte do Japonska viac figurovať outdoorové odevy, rybárske produkty, textilné produkty, elektronika, cukor, plasty, obuv a stroje. V japonskom exporte na Tchaj-wan došlo k zmene z hľadiska prioritizácie, čím vzrástol dovoz chemikálií a farmaceutík, kým surová bavlna a sušené mlieko prestali byť predmetom vyššieho dopytu. Tchajwanský import tým plne ovládli statky určené na priemyselnú produkciu.

Graf 2: Vývoj podielu Japonska na celkovom exporte a importe Tchaj-wanu v %, 1970-1980.

Zdroj: Council for Economic Planning and Development, Republic of China. *Taiwan Statistical Data Book*, vlastné výpočty.

⁹⁶ YU, Tzong-shian. The Development of Relations between the Republic of China and Japan since 1972. *Asian Survey*[online]. Jún 1981, vol. 21, no. 6, s. 632-644. [vid. 2013-12-03]. ISSN 0004-4687. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2643791>, s. 633.

Vzájomná ekonomická spolupráca Japonska a ROC však mala svoje limity. Napriek tomu, že Spoločné komuniké neregulovalo ekonomické vzťahy Japonska a ROC a ani neobsahovalo Čou En-lajove štyri podmienky pre vzájomný obchod ČĽR a Japonska (vid'. s. 10), investície plynúce z Japonska na Tchaj-wan zaznamenali od roku 1972 pokles do intenzity aj do objemu.⁹⁷ Hoci trend japonských investícií bol v z dlhodobejšej perspektívy stúpajúci, ostrý pokles zaznamenali roky 1971 a 1972, pravdepodobne z dôvodu prerušenia diplomatických stykov. Japonské investície však zaujali pôvodný vzostupný trend už v roku 1973, kedy na Tchaj-wan smeroval veľký prílev zahraničných investícií nielen z Japonska, ale aj z USA či Európy.⁹⁸

Tchaj-wan však z perspektívy japonsko-tchajwanských vzťahov znepokojovala skutočnosť, že od normalizácie mu ani Exportno-importná banka a ani Fond ekonomickej kooperácie neposkytol žiadnu finančnú asistenciu. Nestalo sa tak ani v prípade spolufinancovania projektu tzv. desiatich veľkých konštrukcií, kde zohrávala participácia Japonska minimálnu úlohu v porovnaní s predchádzajúcimi projektmi.⁹⁹ Vzhľadom na to, že z normalizácie vzťahov a teda aj z obchodu s ČĽR chceli veľké aj malé japonské firmy vyťažiť čo najviac, zaujali voči Tchaj-wanu stratégiu zdržanlivosti, ktorá plne korešpondovala s Čou En-lajovými podmienkami spoločného obchodu (vid'. s. 10).

Krátko po normalizácii vzťahov Japonska s ČĽR však došlo k niekoľkým kontroverzným udalostiam, ktoré istý čas negatívne vplývali na japonsko-tchajwanské vzťahy. Jedna z nich vznikla pri príležitosti prípravy Sino-japonskej dohody o civilnom letectve. Hoci ČĽR vo vstupných rokovaniach o medzištátnej leteckej doprave v marci 1973 nenamietala proti využívaniu zažitej leteckej trasy spájajúcej Japonsko a Tchaj-wan, nechcela pripustiť, aby tieto služby boli aj naďalej poskytované pod záštitou národných leteckých spoločností. ČĽR argumentovala, že predstava dvoch rôznych národných čínskych aerolinií lietajúcich na rovnaké letisko v Tokiu by mohla vzbudzovať myšlienku existencie dvoch

⁹⁷ CHIU, Hungdah. Normalizing Relations with the People's Republic of China: Problems, Analysis and Documents. *Occasional papers/Reprint Series in Contemporary Asian Studies* [online]. 1978, no. 2 1978 (14), [vid. 2014-03-59]. Dostupné z: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1044&context=cong_test, s. 125.

⁹⁸ YU, Tzong-shian. The Development of Relations between the Republic of China and Japan since 1972. *Asian Survey* [online]. Jún 1981, vol. 21, no. 6, s. 632-644. [vid. 2013-12-03]. ISSN 0004-4687. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2643791>, s. 637.

⁹⁹ Na mieste je zaujímavé porovnanie prístupu Japonska k budovateľskými projektom počas japonskej kolonizácie Tchaj-wanu, ktoré poskytli významný základ pre neskoršiu modernizáciu Tchaj-wanu. Išlo napr. o vybudovanie infraštruktúrnej siete.

Čín.¹⁰⁰ Napriek protestom ROC, Japonsko rozhodlo o postupnom znižovaní privilégií Čínskych aeroliniiek (*China Airlines, CAL*) v Japonsku: lietadlá spoločnosti CAL nemohli byť naďalej označované vlajkou ROC, požadovala sa zmena názvu spoločnosti a jej lietadlá nemohli obsluhovať letiská, ktoré boli využívané aerolinkami ČĽR. Tchaj-wan tieto kroky následne označil za urážku a zakázal leteckú dopravu medzi Tchaj-wanom a Japonskom.¹⁰¹ Dočasné zhoršenie vzťahov sa odrazilo na objeme zahraničnej výmeny (viď. tabuľka 2).

Tabuľka 2: Vývoj exportu a importu Japonska, podiel ČĽR a Tchaj-wanu na exporte a importe Japonska v mil. USD, od roku 1977 v mld. JPY, 1970-1980.

Rok	Hodnota exportu			Hodnota importu		
	Celkový export	ČĽR	ROC (Taiwan)	Celkový import	ČĽR	ROC (Taiwan)
1970	18 881	568	700	19 318	253	250
1971	24 019	578	923	19 712	323	286
1972	28 591	609	1 091	23 471	491	422
1973	36 930	1 039	1 642	38 314	974	891
1974	55 536	1 984	2 009	62 110	1 305	955
1975	55 753	2 259	1 822	57 863	1 531	812
1976	67 225	1 663	2 280	64 799	1 371	1 190
1977	21 648	521	686	19 132	416	347
1978	20 556	633	750	16 728	425	365
1979	22 532	804	953	24 245	648	539
1980	29 382	1 141	1 169	31 995	978	522

Zdroj: Stat.go.jp. Historical Statistics of Japan (1962-2004). *Values of Japan Imports by Principal Country (Area) of Origin, Values of Japan Exports by Principal Country (Area) of Destination.*

Podnet k novým rokovaniam medzi Japonskom a ROC sa naskytol až v roku 1975 v rámci pohrebnej diplomacie pri príležitosti úmrtí Čankajška a Sata. Napriek účasti organizácií EA a EARA na rokovaníach však v tomto procese primárne figurovali prednostní členovia strany LDP a vlády ROC. Rokovania priniesli nové podklady pre opätovné zahájenie spolupráce v oblasti leteckej dopravy. Výsledkom bolo vytvorenie dcérskej spoločnosti Japonských aerolíní, ktorá sa špecializovala na lety do Tchaj-pej. Na druhej strane, tchajwanská aerolinka CAL prestala byť uznávaná ako národná letecká spoločnosť a pri obsluhovaní tokijského letiska Haneda bola zabezpečená neprítomnosť lietadiel ROC

¹⁰⁰ HSIAO, Gene T. The Sino-Japanese Rapprochement: A Relationship of Ambivalence. *The China Quarterly* [online]. Január – marec 1974, no. 57, s. 101-123 [vid. 2014-01-14]. ISSN 0305-7410. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/652231>, s. 121.

¹⁰¹ ROY, Denny. *Taiwan: a political history*. s. 132.

a ČĽR v rovnakom čase.¹⁰² Situácia sa pozmenila v roku 1978 po otvorení letiska Narita, ktoré obsluhovali výhradne aerolinky ČĽR.

Zmeny, ktoré priniesla normalizácia teda nezasiahli výlučne politickú oblasť. Hoci sa Peking vyslovene nevyjadril proti ekonomickým vzťahom Japonska a ROC, vymedzil v nich jasné hranice, ktoré následkom japonskej interpretácie viedli k postupnému znižovaniu významu Tchaj-wanu ako obchodného partnera Japonska.

¹⁰² CHIU, Hungdah. Normalizing Relations with the People's Republic of China: Problems, Analysis and Documents. *Occasional papers/Reprint Series in Contemporary Asian Studies* [online]. 1978, no. 2 1978 (14), [vid. 2014-03-59]. Dostupné z: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1044&context=cong_test, s. 131.

4. JAPONSKO-TCHAJWANSKÉ VZŤAHY NA PRELOME 20. A 21. STOROČIA

Novodobé japonsko-tchajwanské vzťahy sa v súčasnosti nachádzajú na úrovni, na základe ktorej ich možno označiť za „neoficiálne iba svojim pomenovaním“.¹⁰³ Pozitívny trend ich vývoja možno pozorovať približne od 90. rokov 20. storočia. V porovnaní s predchádzajúcimi obdobiami sa japonsko-tchajwanské vzťahy na prelome tisícročí vyznačujú značnou dynamickosťou. Túto dynamickosť si nemožno vysvetľovať výlučne možnými dôsledkami normalizácie t. j. pri jej skúmaní nemožno abstrahovať od ostatných javov. Práve rôzne externé a interné javy v Japonsku a na Tchaj-wane mali za následok dosiaľ nevidanú dynamiku v bezpečnostnej a ekonomickej dimenzii nielen samotných japonsko-tchajwanských vzťahov, ale do určitej miery vplývali aj na celkové dianie vo východoázijskom regióne.

V rámci interných faktorov je nevyhnutné spomenúť politické dianie a s ním súvisiace procesy prebiehajúce na Tchaj-wane. Ide predovšetkým o proces demokratizácie spoločnosti, ktorý začal naplno prebiehať v 90. rokoch za vlády Li Teng-chueja a bol veľmi pozitívne vnímaný japonskou spoločnosťou. Jednanie „otca tchajwanskej demokracie“ však bolo aj hlavnou príčinou vypuknutia tretej krízy v tchajwanskom prielive v rokoch 1995-1996 a s ním súvisiaceho bezpečnostného problému Tchaj-wanu trvajúcim aj počas vlády jeho nástupcu Čchen Šuej-piena (2000-2008). Ten v rámci svojej rizikovej politiky nezávislého Tchaj-wanu vyostřil vzťahy medzi ČĽR a ROC. Situácia sa upokojila po nastolení diplomacie súčasného prezidenta Ma Jing-t'ioua, vďaka ktorému možno pozorovať bezprecedentný progres vo vzťahoch cez Tchajwanskú úžinu.

Ďalším interným faktorom, ktorý v postbipolárnom období nepochybne prispel k vývoji situácie bolo aj správanie a akcie jednotlivých japonských premiérov, osobitne Džuničira Koizumiho, ktorý zastával úrad premiéra v rokoch 2001-2006 a jeho nasledovníka a zároveň súčasného premiéra Japonska Šinza Abeho. Počas Koizumiho vlády došlo k značnému zhoršeniu sino-japonských vzťahov v dôsledku jeho častých návštev svätyne Jasukuni¹⁰⁴

¹⁰³ SUN, Jing. Japan-Taiwan Relations: Unofficial in Name Only. *Asian Survey* [online]. September- október 2007, vol. 47, no. 5, s. 790-810 [vid. 2013-12-03]. ISSN 0004-4687. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2007.47.5.790>. s. 808.

¹⁰⁴ Svätyni Jasukuni v Tokiu je miestom zasväteným tým, ktorí zomreli v boji za japonského cisára. Spolu s ostatnými vojakmi a civilistami tu sú uctievaní aj japonskí vojnoví zločinci odsúdení počas Tokijského tribunálu (1946-1948). Táto svätynia je dlhé roky navštevovaná niektorými poprednými predstaviteľmi japonskej vlády, čo vyvoláva protestné reakcie Južnej Kórei a ČĽR, nakoľko práve tieto krajiny najviac trpeli pod japonskou vojnovou agresiou.

a následnej ignorácie čínskej a kórejskej apelácie na ich ukončenie. Hoci Šinzó Abe navštívil Jasukuni naposledy v decembri 2013, je v porovnaní s Koizumim o poznanie konzervatívnejším politikom. Abeho vplyv na japonsko-tchajwanské vzťahy je však trochu iného charakteru. Ešte počas svojho prvého obdobia v rokoch 2006-2007 rozpracoval ambicióznú zahranično-politickú stratégiu tzv. totálneho prehodnotenia povojnovej politiky. Toto spojenie označovalo revíziu súčasnej Ústavy Japonska, na základe ktorej by Japonsko mohlo vybudovať vlastné obranné sily a zredukovať tak svoju závislosť na vojenskom arzenále USA.¹⁰⁵ Japonská verejná mienka, ktorej sa v otázkach zahraničnej politiky prikladá patričný význam, nepodporila Abeho iniciatívu. Pre Tchaj-wan a štáty juhovýchodnej Ázie ale predstava obnovy japonského militarizmu znovu vyvolala obavy z možných japonských expanzionistických ambícií.

V rámci vybraných externých faktorov ide o udalosti, ktoré sa v danom období udiali vo východoázijskom regióne. Na prelome 80. a 90. rokov došlo k udalostiam, ktoré na istý čas ovplyvnili vzájomný obchod Japonska a Tchaj-wanu. Masaker na Námestí nebeského pokoja¹⁰⁶ v Pekingu v júni 1989 vyvolal v japonskej spoločnosti odpor, ktorý na jednej strane načas negatívne ovplyvnil obchod medzi ČĽR a Japonskom, na strane druhej mal za následok väčší objem tchajwanského exportu do Japonska. Na japonsko-tchajwanské vzťahy pôsobí v súvislosti s ČĽR zároveň jej mocenský a ekonomický vzostup, ktorého tendenciu možno sledovať od 90. rokov.

Do vývoja v ekonomickej dimenzii vzťahov Japonska a Tchaj-wanu čiastočne zasiahla aj Ázijská finančná kríza, ktorá vypukla v roku 1997 v juhovýchodnej Ázii. Hoci Tchaj-wan nepatrí medzi najviac krízou postihnuté štáty, Ázijskú finančnú krízu možno považovať za faktor na hranici externej a internej dimenzie. Za jednu z hlavných príčin krízy totiž mnohí experti považujú neprimeranú závislosť regiónu na ekonomickej výkonnosti Japonska, takže kolaps japonskej bublinovej ekonomiky začiatkom 90. rokov ovplyvnil ďalší vývoj regionálnej ekonomiky.

¹⁰⁵ NAKAI, Yoshifumi. Japan's Perspective on U.S.-China-Taiwan Relations. In: *The future of United States, China, and Taiwan relations*. New York: Palgrave Macmillan, 2011, s. 189-208. ISBN 978-023-0112-780. s. 192.

¹⁰⁶ Masaker na Námestí Tchien-an-men sa stal 4. 6. 1989. Pôvodne išlo o pokojnú študentskú a občiansku demonštráciu v mene demokracie a politických reforiem. Komunistická vláda ČĽR proti nim nasadila tanky Ľudovej oslobodeneckej armády, ktoré zahájili paľbu do demonštrujúceho davu a zabili tak stovky ľudí.

4.1. Bezpečnostná dimenzia vzťahov

Otázka bezpečnosti sa v postbipolárnom vývoji stala frekventovanou témou japonsko-tchajwanského neoficiálneho dialógu. Medzi prvé impulzy zvýšenej spolupráce Japonska a Tchaj-wanu v oblasti bezpečnosti patrili obojstranné obavy zo vzostupu ČĽR a dosiahnutej úrovne jej vojenskej spôsobilosti. Inklinovanie Japonska k Tchaj-wanu a zintenzívnenie ich vzájomných vzťahov zároveň podmienili šíriaca sa japonská antipatia voči ČĽR, ktorá sa dáva do súvisu s masakrom na Námestí Tchien-an-men a s ňou paralelná favorizácia Tchaj-wanu v japonskej spoločnosti, založená na prevzatí zdieľaných demokratických hodnôt.

Vládna garnitúra Tchaj-wanu, ktorá naplno rozbehla proces demokratizácie si zároveň vytýčila za cieľ zlepšenie medzinárodného postavenia Tchaj-wanu. Prezident Li Teng-chuej a ministerský predseda Lien Čchan v júni 1995 absolvovali zahraničné turné so zámerom neoficiálnou cestou prelomiť diplomatickú bariéru a v istom zmysle otestovať hranice benevolencie Pekingu.¹⁰⁷ Li Teng-chuej, ako absolvent americkej univerzity mienil navštíviť svoju alma mater v rámci neoficiálnej zahraničnej návštevy USA. Jeho plán vyvolal ostrú výmenu názorov v americkom Kongrese, keďže prezidentovi pôvodne nebolo udelené vízum pre obavy z reakcie ČĽR. Napriek nesúhlasu vtedajšieho prezidenta USA Billa Clintona však americký Kongres nakoniec povolil vstup prezidenta ROC na pôdu USA, čo automaticky viedlo k zhoršeniu bilaterálnych vzťahov s ČĽR v prípade oboch štátov.

Hoci sa vzťahy medzi ROC a ČĽR začali začiatkom 90. rokov zlepšovať a došlo dokonca k spoločnému dialógu naprieč Tchajwanským prielivom, táto akcia viedla k jeho okamžitému prerušeniu. V júli 1995 spravodajská agentúra ČĽR Sin-chua oznámila prípravu niekoľkých testov balistických rakiet. V správe zdôraznila, že táto akcia naruší mierovú stabilitu v regióne. Po odpálení šiestich rakiet smerom na Tchaj-wan prebehlo niekoľko vojenských manévrov a demonštrácií kapacity vojenského arzenálu ČĽR. Ako v predchádzajúcich dvoch krízach v 50. rokoch, aj do riešenia tejto krízy vstúpili USA. Na jednej strane sa síce zaviazali podporovať ideu jednotnej Číny a nepripustiť alternatívu osamostatnenia Tchaj-wanu, prítomnosť amerických lietadlových lodí v prielive dostatočne ilustrovala záväzok USA zasiahnuť v akomkoľvek konflikte ohrozujúcom bezpečnosť Tchaj-wanu.¹⁰⁸ Kríza bola zažehnaná čínsko-americkým uzmierením v auguste 1996.

¹⁰⁷ BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. s. 179.

¹⁰⁸ Taiwan Relations Act (TAR) je dokument, ktorý USA vytvorili po prerušení diplomatických stykov s ROC v roku 1979. TAR mal byť akýmsi odškodnením za normalizáciu vzťahov USA s ČĽR. Formuluje záväzok USA k vojenskej asistencii v prípade ohrozenia Tchaj-wanu a zároveň bola na jeho základe umožnená kontinuita predaja amerických zbraní na Tchaj-wan.

Japonsko, tak ako v minulosti, neintervenovalo ani v prípade tretej krízy v Tchajwanskom prielive. Bezpečnostná politika Japonska a jeho schopnosť podporovať strategické záujmy USA v regióne totiž bola a je výrazne limitovaná japonskou ústavou, hlavne v otázke výkonu kolektívnej bezpečnosti. Išlo o nerovnovážny vzťah, kde Japonsko mohlo ťažiť z americkej vojenskej ochrany, ale recipročne sa javilo ako neschopné akejkol'vek logistickej podpory. Situácia sa zmenila práve v súvislosti s krízou v rokoch 1995-1996. Tvorcovia japonskej stratégie si boli vedomí rizika zatiahnutia Japonska do prípadne obnoveného sino-amerického konfliktu, zaväzujúceho Japonsko poskytnúť základne pre USA v rámci vojenských operácií pre obranu Tchaj-wanu.¹⁰⁹ Vojenská sila ČĽR Japonsko utvrdila, že v záujme zaistenia národnej bezpečnosti bolo pre ďalší vývoj nevyhnutné podniknúť nové kroky v zmysle posilniť americkú vojenskú prítomnosť v regióne. Výsledkom snaženia bola Americko-japonská spoločná deklarácia o bezpečnostnej aliancii v roku 1996 a následne zrevidované smernice pre vzájomnú kooperáciu. Nová spolupráca Japonska a USA v oblasti bezpečnosti sa tým preorientovala zo sféry amerických vojenských záujmov výlučne na oblasť japonskej národnej bezpečnosti, ktorá bola rozšírená o spoluprácu v „situáciách v okolitých oblastiach Japonska“, významne ovplyvňujúcich japonský mier a bezpečnosť.¹¹⁰

Precitlivenosť ČĽR v otázke Tchaj-wanu a s ňou súvisiace podozrenie, že predovšetkým Tchaj-wan bol oblasťou, na ktorú sa vzťahovali zrevidované smernice americko-japonskej dohody, vyvolali všeobecnú predstavu o možných implikáciách aliancie v prípade Tchaj-wanu.¹¹¹ Japonská vláda tento názor nikdy neodmietla, takže riešenie „situácií v oblastiach obklopujúcich Japonsko” možno interpretovať ako situačný a nie ako geografický koncept.¹¹²

Citeľné napätie medzi ČĽR a ROC na prelome tisícročí však neprestalo relatívnym uzmierením po tretej kríze v Tchajwanskom prielive. Po prezidentských voľbách v roku 2000 vystriedal Li Teng-chueja v prezidentskom kresle ROC Čchen Šuej-Pien z Demokratickej pokrokovej strany¹¹³. Bolo to vôbec po prvýkrát, čo post prezidenta nezastával kandidát

¹⁰⁹ HOOK, Glenn D. *Japan's international relations: politics, economics and security*. s. 265.

¹¹⁰ MOFA. *Joint Statement of the U.S.-Japan Security Consultative Committee. Completion of the Review of the Guidelines for U.S.-Japan Defense Cooperation*.

¹¹¹ SOEYA, Yoshihide. Taiwan in Japan's Security Considerations. *The China Quarterly* [online]. Marec 2001, no. 165, s. 130-146 [vid. 2014-01-14]. ISSN 0305-7410. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/3451109>. s. 144.

¹¹² SOEYA, Yoshihide. Taiwan in Japan's Security Considerations. *The China Quarterly* [online]. Marec 2001, no. 165, s. 130-146 [vid. 2014-01-14]. ISSN 0305-7410. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/3451109>. s. 144.

¹¹³ Demokratická pokroková strana (*Democratic progressive party*) vznikla v roku 1986 ako prvá opozičná strana Tchaj-wanu. Dovtedy na Tchaj-wane vládla iba strana KMT a to z dôvodu výnimočného stavu, ktorý trval

strany KMT. Víťazstvom opozície sa tak politický systém na Tchaj-wane po prvýkrát v histórii vydal po neznámej pôde v situácii, kedy opozícia voči DPP kontrolovala parlamentnú väčšinu a kedy ani hospodárska moc, ani mediálny vplyv neboli na strane víťaznej DPP.¹¹⁴ V roku 2000 tak vyhrali voľby demokrati, ktorí iritujú Peking svojim nacionalistickým populizmom, podporovaným tchajwanskou národnou identitou a hrozbou predstavovanou ČĽR.¹¹⁵

Postoj Čchen Šuej-piena voči Č prekvapivo nebol charakterizovaný žiadnou ofenzívnou politikou v smere nezávislosti Tchaj-wanu, ako by sa dalo predpokladať vzhľadom na jeho členskú základňu v DPP.¹¹⁶ Po nástupe do prezidentskej funkcie jasne vyjadril svoje odhodlanie nepristúpiť k vyhláseniu nezávislosti Tchaj-wanu za predpokladu, že by krajina nebola napadnutá ČĽR.¹¹⁷ Vzhľadom na to, že vzťahy naprieč tchajwanskou úžinou naberali dobrý smer obzvlášť v oblasti prehlbujúcej sa ekonomickej interdependencie, ROC nechcela riskovať výraznejšiu konfrontáciu s ČĽR, hoci k niekoľkým provokáciám¹¹⁸ zo strany ROC došlo aj v tomto období.

Z hľadiska bezpečnostnej dimenzie japonsko-tchajwanských vzťahov je však významnejšie druhé prezidentské obdobie Čchen Šuej-piena, počnúc rokom 2004. Za jeden z jeho hlavných predvolebných manévrov sa považuje úmysel spojiť prezidentské voľby s referendom, v ktorom mali voliči vyjadriť svoj názor na skutočnosť umiestnenia čínskych balistických rakiet v juhovýchodných provinciách ČĽR, ktoré boli namierené na Tchaj-wan a na odpovedajúce opatrenia tchajwanskej vlády.¹¹⁹ Už len samotný akt referenda ako prejavu demokracie mal byť demonštráciou dvoch neustále sa vzdŕaľujúcich čínskych režimov.

Kacuhisa Učida, japonský *de facto* veľvyslanec na Tchaj-wane v rokoch 2002-2005 sympatizoval s tchajwanskými aktivistami za nezávislosť. Napriek svojej zdanlivej podpore sa však vyjadril, že pri tej príležitosti sa vláda DPP pod vedením Čchen Šuej-piena v rámci

od mája 1949 do júla 1987. Politika DPP sa koncentruje na presadzovanie ideí nezávislého Tchaj-wanu, vzdŕaľovania Tchaj-wanu od pevninskej Číny a snahy dokázať jedinečnú identitu obyvateľov Tchaj-wanu.

¹¹⁴ BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. s. 168.

¹¹⁵ FÜRST, Rudolf. Tchaj-wan čeká změna kursu. *Mezinárodní politika*. Marec 2008, vol. 32, no. 4, s. 14-17. ISSN 0543-7962. s. 16.

¹¹⁶ BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. s. 187.

¹¹⁷ FÜRST, Rudolf. Tchaj-wan a jeho nezávislost. *Mezinárodní politika*. Apríl 2004, vol. 28, no. 5, s. 13-15. ISSN 0543-7962. s. 14.

¹¹⁸ V rámci provokácií išlo napríklad o opakovanú iniciatívu zo strany bývaleho prezidenta Li Teng-chueja pre zmenu názvu štátu z Čínskej republiky na Tchajwanskú republiku alebo o návrh na zmenu dizajnu národnej vlajky, ktorá je vlastne pôvodným emblémom KMT. Z medzinárodnej scény možno spomenúť summit APEC 2001 v Šanghaji, ktorého sa ROC odmietla zúčastniť nakoľko jej bola tolerovaná účasť na ministerskej úrovni, ale nie na úrovni prezidenta či vice-prezidenta. Tieto a ďalšie kroky patrične provokovali Peking.

¹¹⁹ Otázky referenda boli pôvodne provokatívnejšie, ale na apeláciu zo strany USA ich vláda ROC preformulovala.

svojej predvolebnej stratégie pokúsila o zámernú provokáciu ČĽR a o eskaláciu konfliktu v tchajwanskej úžine.¹²⁰ Japonsko v tejto súvislosti vyjadrilo „vážne obavy“ nad Čchenovou iniciatívou vyhlásenia referenda.

Pre Tchaj-wan predstavovala pevninská Čína niekoľko typov hrozieb, pričom sa z bezpečnostného hľadiska jednalo o hrozbu strategickej povahy. Napriek pomerne vysokej nepravdepodobnosti ofenzívneho dobyvateľského výstupu proti Tchaj-wanu, bola ROC znepokojená, nakoľko ČĽR začala modernizovať svoju armádu a nikdy nedeklarovala zrieknutie sa použitia vojenskej sily v prípade riešenia otázky Tchaj-wanu.¹²¹

V tomto kontexte začal relatívne vojensky slabý Tchaj-wan nachádzať čoraz viac spoločných záujmov s Japonskom. Vzhľadom na to, že sa japonsko-tchajwanské vzťahy od čias normalizácie vyvíjali dobrým, ale rezervovaným spôsobom, Čchen Šuej-pien sa rozhodol pre zahraničnú politiku, ktorej ústredným motívom bolo prehĺbenie japonsko-tchajwanskej spolupráce. Obe strany totiž usilovali o upustenie od relatívne statickej koncepcie obmedzených obchodných stykov a neoficiálnych politických interakcií, ktorá bola udržiavaná od začiatku 70. rokov a to prostredníctvom zásadného zlepšovania bilaterálnych ekonomických, politických a bezpečnostných výmen.¹²²

Čchenova administratíva predovšetkým usilovala o vytvorenie takého typu bilaterálnej bezpečnostnej spolupráce, ktorý by bol pre ROC výhodnejší v porovnaní s dlhodobo udržiavaným trilaterálnym dialógom medzi ROC, Japonskom a USA, kde USA figurovali ako medzičlánok.¹²³ Bezpečnostná kooperácia medzi Japonskom a ROC teda vo veľkej miere závisela od konkrétneho názoru USA, čo sa prezident Čchen snažil obmedziť, keďže jeho vláda vygenerovala nový plán pre aktérov tchajwanskej bezpečnostnej politiky. Vo svojich plánoch Čchen plánoval rozšíriť počet prostredníkov v rámci vzťahov ČĽR a ROC a to konkrétne o Japonsko. Čchen bol presvedčený o tom, že pokiaľ by japonská vláda zaujala obdobné stanovisko ako USA¹²⁴, vláda ČĽR by bola obozretná vo vytváraní takej hrozby.¹²⁵

¹²⁰ SUN, Jing. Japan-Taiwan Relations: Unofficial in Name Only. *Asian Survey* [online]. September- október 2007, vol. 47, no. 5, s. 790-810 [vid. 2013-12-03]. ISSN 0004-4687. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2007.47.5.790>. s. 808.

¹²¹ NOBLE, Gregory W. *What Can Taiwan (and the United States) Expect from Japan?*.

¹²² BRIDGES, Brian, CHAN, Che-Po. *Looking North: Taiwan's Relations with Japan under Chen Shui-Bian*. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40377629>.

¹²³ BRIDGES, Brian, CHAN, Che-Po. *Looking North: Taiwan's Relations with Japan under Chen Shui-Bian*. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40377629>.

¹²⁴ USA v otázke Tchaj-wanu zaujali jasné stanovisko. Vyhlásili, že akákoľvek nepriateľská akcia zo strany ČĽR voči ROC poškodí záujmy USA.

¹²⁵ BRIDGES, Brian, CHAN, Che-Po. *Looking North: Taiwan's Relations with Japan under Chen Shui-Bian*. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40377629>.

Vzhľadom na to, že Japonsko a ROC neudržiavajú styky na oficiálnej úrovni, komunikácia súvisiaca s vytváraním užších bezpečnostných väzieb využívala iba neoficiálne komunikačné kanály ako rôzne fóra, konferencie, či tajné dialógy. Spolupráca v oblasti bezpečnosti sa rozšírila o návštevy bývalých lídrov bezpečnostných zložiek Japonska a technikov, ktorí dozerali na vytváranie rôznych bezpečnostných stratégií Tchaj-wanu.

Počas svojho druhého mandátu Čchen Šuej-pien usiloval o vytvorenie takého medzinárodného prostredia, ktoré by Tchaj-wanu umožnilo postúpiť k vyhláseniu nezávislosti bez obáv z rizika väčšej ofenzívnej reakcie ČĽR.¹²⁶ V marci 2007 deklaroval, že Tchaj-wan sa chce stať nezávislým, chce rektifikovať svoj národný titul, chce novú ústavu a chce sa ďalej rozvíjať.¹²⁷

Tchaj-wan pod vedením Čchen Šuej-piena teda dúfal vo vybudovanie akejsi japonsko-tchajwanskej vojenskej aliancie, avšak tento plán nebolo možné naplniť z niekoľkých dôvodov, ktoré možno najlepšie demonštrovať na porovnaní japonských a amerických východísk pre otázku Tchaj-wanu. V prvom rade, napriek vyjadreniu USA, že nepodporujú akékoľvek tendencie smerujúce k vyhláseniu nezávislosti Tchaj-wanu, partnerstvo s USA umožňuje Tchaj-wanu budovanie vlastnej bezpečnosti aj vďaka fungujúcemu obchodu so zbraňami. Japonsko na druhej strane má nielen prísne zakázaný obchod so zbraňami, ale ani ústava¹²⁸ mu neumožňuje vytvárať vojenské aliancie. V neposlednom rade zohráva úlohu externý vplyv Číny v rôznych sférach života japonskej spoločnosti, riziko prípadného zapletenia sa do konfliktu medzi ČĽR a ROC, ako aj množstvo existujúcich pro-čínskych frakcií na domácej politickej scéne.

Prístup Japonska voči bezpečnosti Tchaj-wanu bolo možné označiť ako čiastočne orientovaný na Tchaj-wan, ale určite nie do takej podoby, ako by si ROC pod vládou Čchen Šuej-piena optimisticky predstavoval. Prihliadnuc na charakter povojnovej japonskej bezpečnostnej politiky je nepravdepodobné, že by sa Japonsko podujalo na nezávislý vojenský zásah v prípade ďalšieho konfliktu v Tchajwanskom prielive, s výnimkou prípadného ataku na samotné Japonsko. Seriózna bezpečnostná a diplomatická spolupráca totiž nevyžaduje iba spoločného protivníka, ale predovšetkým spoločné resp. navzájom

¹²⁶ USA a Japonsko mali byť v tomto pláne kľúčové pri zabezpečení bezpečnosti Tchaj-wanu.

¹²⁷ BRIDGES, Brian, CHAN, Che-Po. *Looking North: Taiwan's Relations with Japan under Chen Shui-Bian*. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40377629>.

¹²⁸ Japonská ústava- Prime Minister of Japan and His Cabinet. Dostupné z: http://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html

podmienené hrozby pre bezpečnosť štátu.¹²⁹ Odhliadnuc od faktu, že žiadna z hrozieb, ktoré ČĽR predstavuje pre Tchaj-wan sa priamo netýka Japonska, ČĽR nemá ani prostriedky, ani motiváciu na to, aby vojensky zaútočila na svojho mocného suseda.

Jediný potenciálny zdroj otvoreného konfliktu dodnes predstavuje súostrovie Senkaku, Tiao-jü resp. Tiao-jü-tchaj¹³⁰ vo Východočínskom mori, ktoré je predmetom teritoriálneho sporu medzi ČĽR a Japonskom. Na dané súostrovie si robí nárok aj ROC. Za povšimnutie stojí, že v prípade teritoriálneho sporu o Senkaku/Tiao-jü-tchaj zaujímajú obe čínske vlády zhodný postoj. Keď sa ešte v roku 1996 na ostrove vylodili japonskí aktivisti, Peking a Tchaj-pej tento čin odsúdili a postoj tchajwanskej aj čínskej verejnosti bol dôkazom toho, že čínsky patriotizmus dokáže prekonať aj nezhody v politických názoroch.¹³¹

Práve otázka sporu o Senkaku/Tiao-jü-tchaj bola dôvodom rozruchu medzi japonskými politikmi, keď tchajwanské prezidentské voľby v roku 2008 vyhral Ma Jing-ťiou, súčasný prezident ROC a hlava strany KMT. Hlavným zdrojom týchto obáv bol niekdajší, pomerne protijaponský postoj Ma Jing-ťioua. V Japonsku je všeobecne známe, že témou jeho dizertačnej práce na Harvarde boli práve sporné ostrovy Senkaku/Tiao-jü-tchaj.¹³² Zároveň bol v minulosti iniciátorom tchajwanského hnutia za znovunadobudnutie týchto ostrovov. V prípade, že by prezident Ma preniesol svoje iniciatívy z minulosti do súčasnej zahraničnej politiky Tchaj-wanu, predstavovalo by to pre japonsko-tchajwanské vzťahy značný problém.

Prezident Ma krátko po svojej inaugurácii do úradu prisľúbil, že nebude antagonizovať Japonsko. V máji 2011 dokonca sám seba označil za „najlepšieho priateľa Japonska”.¹³³ Jeho diplomatický prístup k riešeniu konfliktov vo Východočínskom mori je podložený významným návrhom na vytvorenie Mierovej iniciatívy pre Východočínske more z augusta 2012, ktorým apeluje na mierové spoločné využívanie morského bohatstva v spornej oblasti a to prostredníctvom vytrvalého dialógu.¹³⁴ Napriek skutočnosti, že ani jedna z krajín sa nemieni zrieknuť svojho územného nároku, prvou realizáciou tohto plánu sa stalo podpísanie Dohody o rybolove medzi Japonskom a ROC v apríli 2013.

¹²⁹ NOBLE, Gregory W. What Can Taiwan (and the United States) Expect from Japan?. *Journal of East Asian Studies* [online]. Január – apríl 2005, vol. 5, no. 1. s. 1–34 [vid. 2014-01-14]. ISSN 1598-2408. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/23417886>, s. 1.

¹³⁰ Senkaku je názov sporných ostrovov v japončine, Tiao-jü v čínštine v ČĽR a Tiao-jü-tchaj na Tchaj-wane.

¹³¹ BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. s. 183.

¹³² NAKAI, Yoshifumi. Japan's Perspective on U.S.-China-Taiwan Relations. In: *The future of United States, China, and Taiwan relations*. New York: Palgrave Macmillan, 2011, s. 189-208. ISBN 978-023-0112-780. s. 198.

¹³³ Ma calls himself Japan's Friend. *China Post* [online]. 09.05.2011, [vid. 2014-05-06]. Dostupné z: <http://www.chinapost.com.tw/taiwan/2011/05/09/301622/Ma-calls.htm>

¹³⁴ OGASAWARA, Yoshiyuki. Fishing agreement by Japan and Taiwan a product of diplomatic wisdom. *The Asahi Shimbun* [online]. 10.04.2013, [vid. 2014-05-05]. Dostupné z: http://ajw.asahi.com/printout/forum/politics_and_economy/east_asia/AJ201304100103

Dohoda o rybolove sa stala diplomatickým úspechom veľkého významu, keďže krajiny boli schopné dosiahnuť mierové riešenie prostredníctvom spoločného dialógu napriek skutočnosti, že medzi sebou vedú teritoriálny spor.¹³⁵ Hoci je nepravdepodobné, že by v oblasti došlo k ozbrojenému konfliktu medzi Japonskom a Tchaj-wanom, Dohoda o rybolove snižuje túto pravdepodobnosť aj prostredníctvom vytvorenia základov formálneho mechanizmu fungovania v spornej oblasti, ktorý umožní zredukovanie počtu náhodných stretov rybárov a civilného loďstva s pobrežnou strážou Japonska resp. Tchaj-wanu.

Vďaka diplomatickým schopnostiam Ma Jing-ťioua dochádza k zlepšeniu japonsko-tchajwanských bezpečnostných vzťahov aj z dôvodu historicky prelomového nadviazania dialógu medzi ČĽR a ROC, ktoré nepochybne podporilo ešte predvolebné vyhlásenie Ma Jing-ťioua o „troch nie“ vo vzťahu k ČĽR- žiadne zjednotenie, žiadna nezávislosť a žiadne použitie sily. V nekonfliktnom duchu sa nesie aj jeho súčasná zahraničná politika, keď k prvému kontaktu na vládnej úrovni došlo po 65 rokoch vo februári 2014 v Pekingu. Prezident Ma zároveň dúfa v stretnutie so súčasným prezidentom ČĽR Si Ťin-pchingom v novembri 2014 na summite APEC v Pekingu.¹³⁶

Iniciatívy prezidenta Ma Japonska mimoriadne oceňuje predovšetkým pre znižovanie rizika vypuknutia ďalšieho konfliktu v Tchajwanskom prielive¹³⁷, vzhľadom na to, že Japonsko uprednostňuje využitie mierových prostriedkov. Zároveň sa znižuje pravdepodobnosť nutnosti zásahu Japonska do diania v tchajwanskej úžine. V neposlednom rade netreba zabudnúť na prepojenie bezpečnostnej a ekonomickej dimenzie vzťahov v zmysle vytvárania priaznivých podmienok pre ďalší rozvoj obchodnej a ekonomickej spolupráce medzi Japonskom a Tchaj-wanom.

¹³⁵ OGASAWARA, Yoshiyuki. Fishing agreement by Japan and Taiwan a product of diplomatic wisdom. *The Asahi Shimbun* [online]. 10.04.2013, [vid. 2014-05-05]. Dostupné z: http://ajw.asahi.com/printout/forum/politics_and_economy/east_asia/AJ201304100103

¹³⁶ BANYAN, On the Antlers of a Dilemma. *The Economist* [online]. 29.03.2014, [vid. 2014-05-07]. Dostupné z: <http://www.economist.com/news/asia/21599812-ambitions-ma-ying-jeou-taiwans-president-collide-popular-suspicion-china>

¹³⁷ Okrem zlepšujúcich sa vzťahov sa jedná o stále rastúcu ekonomickú interdependenciu, výmenu rôzneho charakteru medzi ČĽR a ROC a veľký podiel Tchaj-wanu na PZI smerujúcich do ČĽR. Existuje však množstvo dôvodov, pre ktoré by vyvolanie konfliktu v Tchajwanskom prielive bolo pre ČĽR nevýhodné; PILLSBURY, Michael. U.S. Debates About Taiwan's Security, 1979-2009. In: *The future of United States, China, and Taiwan relations*. New York: Palgrave Macmillan, 2011, s. 209-242. ISBN 978-023-0112-780. s. 237.

4.2. Ekonomická dimenzia vzťahov

Možno konštatovať, že obdobie utužovania vzájomných vzťahov Japonska a Tchaj-wanu trvá nepretržite asi od polovice 90. rokov. Medzi podnety k procesu zbližovania patrili napríklad koniec studenej vojny, mocenský a ekonomický vzostup ČĽR či spomínané zmeny, ktoré prebehli na Tchaj-wane. V neposlednom rade treba spomenúť vývoj vzťahov cez Tchajwanskú úžinu, ktorý začal, hoci s prerušením, naberať pozitívny trend koncom roka 1991 pri príležitosti založenia Asociácie pre vzťahy naprieč Tchajwanským prielivom, čo bola vôbec prvá forma kontaktu a dialógu medzi ČĽR a ROC. Japonsko túto iniciatívu veľmi ocenilo, nakoľko by pozitívny vývoj v prielive priniesol výhody aj jemu samotnému.

Obchod s ČĽR je v súčasnosti kľúčový ako pre japonskú, tak pre tchajwanskú ekonomiku. Napriek tomu ostávajú Japonsko a Tchaj-wan silne ekonomicky prepojené a previazané (viď. tabuľka 3). Bilaterálny obchod v roku 2012 dosiahol celkovú hodnotu 66,6 mld. USD, čo z Tchaj-wanu robí piateho najvýznamnejšieho obchodného partnera Japonska, pričom Japonsko je druhým najväčším partnerom Tchaj-wanu v oblasti zahraničného obchodu.¹³⁸

Štruktúra importu a exportu týchto dvoch krajín sa v období 2005-2012 nezmenila. Najviac dovážaných produktov z Japonska na Tchaj-wan patrí v klesajúcej významnosti do kategórie strojových zariadení a elektroniky, chemikálií, kovov, dopravného vybavenia a textilu. Priemerný ročný podiel strojových zariadení a elektroniky na tchaj-wanskom importe činí 42 %, v prípade chemikálií je to 17,2 % a kovov 12 %.¹³⁹ Japonský import má veľmi podobnú štruktúru, taktiež mu dominujú strojové zariadenia a elektroniky s priemerným ročným podielom 52 %, ďalej sú to kovy s 9,7 %, skupina chemikálií a skupina plastov a gúm s priemerným ročným 7% podielom. V posledných rokoch však možno pozorovať zvýšený dopyt po tchajwanských výrobkoch vysokej úrovne presnosti, ako sú hodiny, hodinky či hudobné nástroje.¹⁴⁰

Japonsko v súčasnosti nazerá na Tchaj-wan priaznivým okom. Vníma ho ako spoľahlivú a bezpečnú základňu pre svoj offshoring a zároveň ako vhodného partnera vo vývoji biotechnológií, cloud computingu a ďalších high-tech odvetví. Nakoľko ide o oblasti výskumu, ktoré obe vlády prioritizovali, Tchaj-pej sa rovnakou mierou zaujíma o transfer technológií, ktoré obsluhujú takéto prospekty.¹⁴¹

¹³⁸ MOFA. *Recent Japan-Taiwan Relations and the Taiwan Situation*.

¹³⁹ Council for Economic Planning and Development, ROC. *Taiwan Statistical Data Book*, vlastné výpočty

¹⁴⁰ Council for Economic Planning and Development, ROC. *Taiwan Statistical Data Book*, vlastné výpočty

¹⁴¹ WILKINS, Thomas S. *Taiwan-Japan Relations in an Era of Uncertainty*.

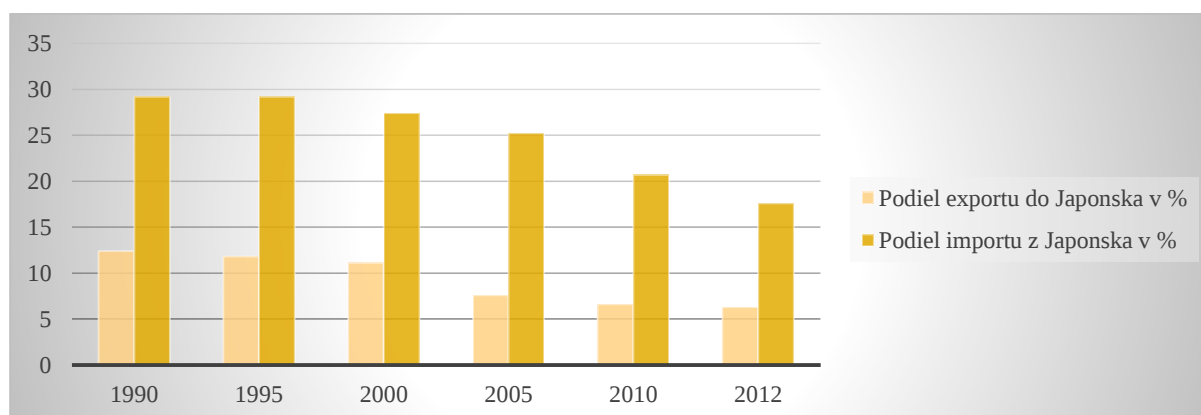
Tabuľka 3: Vývoj exportu a importu Japonska, podiel ČĽR a Tchaj-wanu na exporte a importe Japonska v mld. JPY, 1985-2012.

	Hodnota exportu			Hodnota importu		
Rok	Celkový export	ČĽR	ROC (Taiwan)	Celkový import	ČĽR	ROC (Taiwan)
1985	41 956	2 991	1 205	31 085	1 552	811
1990	41 457	884	2 234	33 855	1 730	1 232
1995	41 531	2 062	2 710	31 549	3 381	1 347
2000	51 654	3 274	3 874	40 938	5 941	1 930
2005	65 657	8 837	4 809	56 949	11 975	1 994
2009	54 171	10 236	3 399	51 499	11 436	1 711
2010	67 400	13 086	4 594	60 765	13 413	2 025
2011	65 546	12 902	4 058	68 111	14 642	1 852
2012	63 748	11 509	3 673	70 689	15 039	1 921

Zdroj: Stat.go.jp. *Values of Japan Imports by Principal Country (Area) of Origin, Values of Japan Exports by Principal Country (Area) of Destination.*

Úspešná spolupráca Japonska a Tchaj-wanu spočíva predovšetkým v aktívnej ekonomickej výmene (vid'. graf 3). Koncom roka 2011 na Tchaj-wane pôsobilo 1 103 rôznych japonských firiem, z hľadiska objemu celkových investícií za posledných 60 rokov je Japonsko štvrtým najväčším investorom na Tchaj-wane a najčastejším účastníkom na investičných projektoch. V prípade Tchaj-wanu ako investora bolo Japonsko v roku 2012 v poradí treťou najčastejšou destináciou pre tchaj-wanské investície a to v približnom objeme 0,11 mld. USD.¹⁴²

Graf 3: Vývoj podielu Japonska na celkovom exporte a importe Tchaj-wanu v %, 1990-2012.

Zdroj: Council for Economic Planning and Development, Republic of China. *Taiwan Statistical Data Book.*

¹⁴² MOFA. *Recent Japan-Taiwan Relations and the Taiwan Situation.*

Napriek tomu, že Japonsko spolu s USA podporovali vstup Tchaj-wanu do organizácií ako WTO (2002) a APEC (1991), vytvorenie paktu voľného obchodu s Tchaj-wanom sa ešte donedávna javilo ako nepravdepodobné.¹⁴³ Japonsko-tchajwanské ekonomické vzťahy však podliehajú systematickému progresu v snahách o prehlbovanie ekonomickej integrácie aj za účelom spoločného zvyšovania ekonomickej bezpečnosti. Pri jej dosiahnutí a udržaní by sa znížila závislosť oboch štátov na obchode s ČĽR.

Z nedávnych iniciatív sa za veľký úspech považuje prebiehajúce rokovanie o Dohode Japonska a ROC o civilnom letectve, ale predovšetkým podpis dohovoru o súkromných investíciách¹⁴⁴ (*Private Investment Arrangement*) zo septembra 2011, ktorý prezident ROC Ma Jing-ťiou označil za „hlavný prielom“ v bilaterálnych vzťahoch medzi Japonskom a ROC. Niektorí to dokonca považujú za odrazový mostík pre vytvorenie FTA medzi Japonskom a Tchaj-wanom. Za hlavný katalyzátor v tomto procese sa považuje Rámcová dohoda o ekonomickej kooperácii medzi pevninskou Čínou a Tchaj-wanom z roku 2010.¹⁴⁵ Prehlbovanie ekonomických väzieb naprieč Tchajwanským prielivom uľahčuje japonským firmám investujúcim na Tchaj-wane schopnosť predpovedať budúce investičné príležitosti.¹⁴⁶ Práve dôraz prezidenta Ma Jing-ťioua na zlepšenie vzťahov s ČĽR a na rozvoj zahraničných vzťahov Tchaj-wanu vytvára priaznivé ekonomické prostredie, nakoľko ČĽR je najdôležitejším partnerom Tchaj-wanu v obchodnej a investičnej oblasti. Prezident Ma dokonca hovoril o možnosti spoločného vstupu Japonska a ROC na trh ČĽR. Na pevninskej Číne totiž raz za čas prerastú protijaponské nálady a protesty, ktoré následne poškodzujú priamu ekonomickú kooperáciu. Pri spoločnom vstupe na trh by sa tomu ale dalo do istej miery vyhnúť prostredníctvom využitia tchajwanských jazykových a kultúrnych skúseností. Napriek priaznivej perspektíve tejto stratégie je však ekonomickým záujmom štátu nadradená štátna moc a vojenská vybavenosť štátu. Ekonomická bezpečnosť Tchaj-wanu však prispieva len malou mierou k jeho vojenskej bezpečnosti.¹⁴⁷

¹⁴³ FOUSE, David. Japan-Taiwan Relations: A Case of Tempered Optimism. In: Satu LIMAYE (ed.) Asia's Bilateral Relations [online]. Asia-Pacific Center for Security Studies, október 2004, [vid. 201-03-04]. Dostupné z: <http://www.apcss.org/Publications/SAS/AsiaBilateralRelations/Japan-TaiwanRelationsFouse.pdf>

¹⁴⁴ Podstatou dojednania o súkromných investíciách je zaobchádzanie s tchaj-wanskými investormi za rovnakých podmienok ako s domácimi. Dohovor zároveň zaisťuje jednanie s tchaj-wanskými investormi na základe doložky najvyšších výhod WTO t. j. rovnakým spôsobom, ako je zaobchádzané s ostatnými zahraničnými investormi.

¹⁴⁵ WILKINS, Thomas S. Taiwan-Japan Relations in an Era of Uncertainty. *Asia policy* [online]. Január 2012, No. 13, s. 113–132. ISSN 1559-0968. Dostupné z: <http://www.nbr.org/publications/element.aspx?id=574>

¹⁴⁶ MATSUDA, Yasuhiro. Improved Cross-Strait Relations Confusing to the Japanese. In: *The AJISS-Commentary* [online]. 28. 12. 2009 [vid. 2014-05-05]. Dostupné z: https://www2.jiia.or.jp/en_commentary/200912/28-1.html

¹⁴⁷ WILKINS, Thomas S. Taiwan-Japan Relations in an Era of Uncertainty. *Asia policy* [online]. Január 2012, No. 13, s. 113–132. ISSN 1559-0968. Dostupné z: <http://www.nbr.org/publications/element.aspx?id=574>

ZÁVER

Normalizácia vzťahov Japonska s ČĽR a súčasne prerušenie diplomatických stykov s Čínskou republikou na Tchaj-wane, by mohli evokovať dojem kauzálnej súvislosti s možným rapidným zhoršením japonsko-tchajwanských vzťahov. Na rozdiel od rezervovanej reakcie Tchaj-wanu na zmenu postoja USA voči ČĽR, sa normalizácia vzťahov s ČĽR v prípade Japonska spája s pocitom zrady. Japonsko a Tchaj-wan sú totiž navzájom prepojené časťou spoločnej histórie z obdobia kolonizačných aktivít Japonska. Kolonizácia Tchaj-wanu v rokoch 1895-1945 vytvorila aspekt jedinečnosti historických, ekonomických, kultúrnych a iných väzieb medzi Japonskom a Tchaj-wanom.

Napriek tejto skutočnosti však z dlhodobej perspektívy nedošlo k zhoršeniu japonsko-tchajwanských vzťahov pod vplyvom normalizácie vzťahov Japonska s ČĽR. Tchaj-wan bol prirodzene sklamaný, zároveň si ale plne uvedomoval význam svojho spojenia s Japonskom. Bezprostredne po prerušení diplomatických stykov došlo k otvoreniu nových komunikačných kanálov medzi Japonskom a Tchaj-wanom, ktoré mali zaistiť funkčné pretrvanie väzieb. Rozdiel s obdobím pred normalizáciou spočíval v tom, že v krajinách prestali fungovať oficiálne veľvyslanectvá, avšak existuje určitá forma konzulárnej činnosti, ktorú doteraz zabezpečujú predovšetkým dve asociácie, Interchange Association Japan za Japonsko a East Asian Relations Association za Tchaj-wan.

Skutočnosti, že Japonsko muselo plniť svoje záväzky plynúce z normalizácie obmedzujúce jeho styk s Tchaj-wanom, doplnené o rozhodnosť japonských podnikov prosperovať čo najvyššou mierou z oficiálne umožneného obchodu s ČĽR, mali za následok dočasné zhoršenie v ekonomickej dimenzii japonsko-tchajwanských vzťahov. Konkrétne išlo o pokles v objeme japonských PZI na Tchaj-wan v rokoch 1971 a 1972. Tento trend však nebol dlhodobý, už v roku 1973 japonské PZI na Tchaj-wan opäť stúpali, ako do objemu, tak aj do počtu.

V rámci vplyvov normalizácie na ekonomickú dimenziu vzťahov nemožno nespomenúť krízu leteckej dopravy v rokoch 1973-1975. V súlade s normalizáciou požadovala ČĽR od Japonska podniknutie krokov, ktoré pre Tchaj-wan predstavovali veľkú urážku. Následne došlo k dočasnému prerušeniu leteckého spojenia medzi Japonskom a Tchaj-wanom. Ku kompromisu a následnému obnoveniu leteckej dopravy na základe upravených podmienok došlo až v roku 1975.

Z hľadiska bezpečnostnej spolupráce Japonska a Tchaj-wanu sa dlho nič nemenilo. Možno usúdiť, že bezpečnostná dimenzia japonsko-tchajwanských vzťahov nebola tak

ovplyvnená normalizáciou ako pôsobením USA v regióne, ktoré neprestali vojensky podporovať Tchaj-wan ani po prerušení oficiálnych stykov v roku 1979. Hoci sa ČĽR nikdy verejne nezriekla možnosti využitia svojho vojenského potenciálu v prípade riešenia otázky Tchaj-wanu, Japonsko na ňu nikdy neprestalo apelovať ohľadne využitia alternatív mierových prostriedkov.

Možno konštatovať, že súčasné japonsko-tchajwanské vzťahy už nie sú systematicky poznačované normalizáciou vzťahov Japonska s ČĽR. Hoci ide o vzťahy na nevládnej úrovni, ich charakter a intenzita si vyslúžili prívlastok „neoficiálne iba svojim pomenovaním“. Japonsko-tchajwanská spolupráca prebieha prostredníctvom najrôznejších aktivít, projektov a organizácií. Hoci je táto kooperácia mimoriadne rozvinutá a intenzívna, nemožno zanedbať faktor jej krehkosti pod vplyvom vývoja situácie v regióne. Daný problém je obzvlášť zásadný v súvislosti s mocnejúcim postavením ČĽR ako významného ekonomického, ale aj čím ďalej tým viac, vojenského hráča.

Výzvy, ktorým vzťah Japonska a Tchaj-wanu čelí, sú tiež podmienené vnútropolitickým vývojom v týchto dvoch krajinách, a to hlavne na Tchaj-wane. Od posledných rokov 20. storočia až do súčasnosti možno pozorovať zmenu vo vývoji situácie v Tchajwanskom prielive, oddeľujúcom pevninskú Čínu od Tchaj-wanu a ktorý bol v minulosti miestom niekoľkých ozbrojených konfliktov medzi ČĽR a ROC. Tento vývoj býva do veľkej miery ovplyvňovaný charakterom práve vládnucej strany na Tchaj-wane.

Diplomatické schopnosti súčasného prezidenta Čínskej republiky na Tchaj-wane sú dôkazom toho, že aj v zdanlivo neriešiteľnom spore medzi ČĽR a ROC možno robiť pokroky. Vo februári 2014 došlo po prvýkrát po 65 rokoch k oficiálnemu stretnutiu medzi ČĽR a ROC. Prezident Ma plánuje rozvíjať spoluprácu naprieč Tchajwanským prielivom aj do budúcnosti. Práve zlepšovanie týchto vzťahov vytvára priaznivé podmienky pre ďalší rozvoj japonsko-tchajwanských vzťahov.

Japonsko-tchajwanské vzťahy podliehajú systematickému progresu. V oblasti ekonomickej spolupráce sa jedná o prehlbujúcu sa ekonomickú integráciu za účelom znižovania závislosti oboch krajín na obchode s ČĽR. Prezident Ma o. i. podnikol spolu so súčasným japonským premiérom Šinzo Abem významný krok aj v rámci bezpečnostnej spolupráce Japonska a Tchaj-wanu v súvislosti so sporným súostrovím vo Východočínskom mori, Senkaku/Tiao-jü-tchaj, ktoré si nárokuje nielen Japonsko a Tchaj-wan, ale aj ČĽR. V apríli 2013 došlo k podpisu Dohody o rybolove v tejto oblasti, ktorá síce nerieši teritoriálny spor, ale je nepochybne prvým diplomatickým úspechom na ceste k jeho vyriešeniu.

ZOZNAM LITERATÚRY

Knižné publikácie

1. BAKEŠOVÁ, Ivana, FÜRST Rudolf a HEŘMANOVÁ Zdenka. *Dějiny Taiwanu*. Vyd. 2. Praha: Lidové noviny, 2004, 303 s. ISBN 80-710-6708-3.
2. BARSTON, Robert P. *Modern diplomacy*. Vyd. 3. New York: Pearson Longman, 2006. 387 s. ISBN 978-140-5812-016.
3. CHOW, Peter C. *Taiwan in the Global Economy: From An Agrarian Economy to An Exporter of High-Tech Products*. Westport, CT: Praeger, 2002, 328 s. ISBN 978-0275970796.
4. FAIRBANK, John K. *Dějiny Číny*. Vyd. 1., Praha: NLN Nakladatelství lidové noviny, 2010, 665 s. Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-807-4220-074.
5. HOOK, Glenn. D. *Japan's international relations: politics, economics and security*. Vyd. 2. New York: Routledge, 2005. 623 s. ISBN 04-153-3638-4.
6. *Kapitoly o bezpečnosti*. Vyd. 1. Editor Miloš Balabán, Jan Duchek, Libor Stejskal. Praha: Karolinum, 2007, 428 s. ISBN 978-802-4614-403.
7. KISSINGER, Henry. *On China*. London: Penguin, 2012. 604 s. ISBN 978-014-1049-427.
8. LIN, Zhengyi a Denny ROY. *The future of United States, China, and Taiwan relations*. New York: Palgrave Macmillan, 2011. ISBN 978-023-0112-780.
9. NEUMANN, Iver B. a WÆVER Ole. *The Future of International Relations- Masters in the Making?*. Vyd. 1. Londýn: Routledge, 1997. 400 s. ISBN 978-041-5144-087.
10. OGATA, Sadako N. *Normalization with China: a comparative study of U.S. and Japanese processes*. Vyd. 1. Berkeley: Institute of East Asian Studies, University of California, 1988. 113 s. ISBN 978-155-7290-137.
11. REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M. *Dějiny Japonska*. Vyd. 2., Praha: Lidové noviny, 2006. 476 s. ISBN 978-80-7106-513-5.
12. ROY, Denny. *Taiwan: a political history*. Ithaca: Cornell University Press, 2003. 255 s. ISBN 08-014-8805-2.

13. ROZMAN, Gilbert, TOGO, Kazuhiko a FERGUSON, Joseph P. *Japanese strategic thought toward Asia*. Vyd. 1. New York: Palgrave Macmillan, 2007, 280 s. ISBN 978-140-3975-539.
14. SCALAPINO, Robert A. *The Foreign policy of modern Japan*. Berkeley: University of California Press, c1977, xix, 426 p. ISBN 05-200-3196-2.
15. TOGO, Kazuhiko. *Japan's foreign policy 1945-2003: the quest for a proactive policy*. Vyd. 2. Boston: Brill, 2005, 484 s. ISBN 90-041-4796-9.
16. VESELÝ, Zdeněk. *Dějiny mezinárodních vztahů*. 2. upr. vyd. Editor Vít Hloušek. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 605 s. ISBN 978-807-3802-783.

Odborné články a oficiálne dokumenty

17. APPLETON, Sheldon L. Taiwan: The Year It Finally Happened. *Asian Survey* [online]. Január 1972, vol. 12, no. 1., s. 32-37 [vid. 2014-04-10]. ISSN 0004-4687. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2642917>.
18. BRIDGES, Brian a CHAN, Che-Po. Looking North: Taiwan's Relations with Japan under Chen Shui-Bian. *Pacific Affairs* [online]. Zima 2008/2009, vol. 81, no. 4, s. 577-596 [vid. 2014-04-27]. ISSN 0030-7139. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/40377629>.
19. CHIU, Hungdah. Normalizing Relations with the People's Republic of China: Problems, Analysis and Documents. *Occasional papers/Reprint Series in Contemporary Asian Studies* [online]. 1978, no. 2 1978 (14), [vid. 2014-03-59]. Dostupné z: http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1044&context=cong_test.
20. FOUSE, David. Japan-Taiwan Relations: A Case of Tempered Optimism. In: Satu LIMAYE (ed.) *Asia's Bilateral Relations* [online]. Asia-Pacific Center for Security Studies, október 2004, [vid. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.apcss.org/Publications/SAS/AsiaBilateralRelations/Japan-TaiwanRelationsFouse.pdf>
21. FÜRST, Rudolf. Tchaj-wan a jeho nezávislosť. *Mezinárodní politika*. Apríl 2004, vol. 28, no. 5, s. 13-15. ISSN 0543-7962.
22. FÜRST, Rudolf. Tchaj-wan čaká zmena kursu. *Mezinárodní politika*. Marec 2008, vol. 32, no. 4, s. 14-17. ISSN 0543-7962.

23. HSIAO, Gene T. The Sino-Japanese Rapprochement: A Relationship of Ambivalence. *The China Quarterly* [online]. Január – marec 1974, no. 57, s. 101-123 [vid. 2014-01-14]. ISSN 0305-7410. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/652231>.
24. Japonská ústava- Prime Minister of Japan and His Cabinet. Dostupné z: http://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html
25. MATSUDA, Yasuhiro. Improved Cross-Strait Relations Confusing to the Japanese. In: *The AJISS- Commentary* [online]. 28. 12. 2009 [vid. 2014-05-05]. Dostupné z: https://www2.jiia.or.jp/en_commentary/200912/28-1.html
26. MENDEL, Douglas H. Jr. Japanese Policy and Views Toward Formosa. *The Journal of Asian Studies* [online]. Máj 1969, Vol. 28, No. 3, s. 513-534 [vid. 2014-01-09]. ISSN 0021-9118. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2943176>.
27. MOFA Diplomatic Bluebook, Section 16. *United Nations stands at a new turning point*. [online]. [vid. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/1971/1971-1-16.htm>
28. MOFA. *Japan- U.S. Security Treaty- Treaty of Mutual Cooperation and Security between Japan and the United States of America*. [online]. [vid. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/q&a/ref/1.html>
29. MOFA. *Joint Communique of the Government of Japan and the Government of the People's Republic of China*. [online]. 29. 09. 1972. [vid. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/joint72.html>
30. MOFA. *Joint Statement of the U.S.-Japan Security Consultative Committee. Completion of the Review of the Guidelines for U.S.-Japan Defense Cooperation*. [online]. 23. 09. 1997. [vid. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/security/defense.html>
31. MOFA. *Recent Japan-Taiwan Relations and the Taiwan Situation*. [online]. Júl 2013. [vid. 2014-01-09]. Dostupné z: http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/taiwan/pdfs/japan-taiwan_relations.pdf
32. NATIONAL DEVELOPMENT COUNCIL. *Taiwan Statistical Data Book*. [online]. Council for Economic Planning and Development, 2013. [vid. 2014-05-04]. Dostupné z: www.ndc.gov.tw/dn.aspx?uid=13540.
33. NATIONAL DEVELOPMENT COUNCIL. *Taiwan Statistical Data Book*. [online]. Council for Economic Planning and Development, 2001-2012. [vid. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.ndc.gov.tw/encontent/m1.aspx?sNo=0001453>

34. NOBLE, Gregory W. What Can Taiwan (and the United States) Expect from Japan?. *Journal of East Asian Studies* [online]. Január – apríl 2005, vol. 5, no. 1. s. 1–34 [vid. 2014-01-14]. ISSN 1598-2408. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/23417886>.
35. SOEYA, Yoshihide. Taiwan in Japan's Security Considerations. *The China Quarterly* [online]. Marec 2001, no. 165, s. 130-146 [vid. 2014-01-14]. ISSN 0305-7410. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/3451109>.
36. Stat.go.jp. *Exports by Principal Country (Area) of Destination (1985-2012)* [online]. [vid. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.stat.go.jp/english/data/nenkan/1431-15.htm>
37. Stat.go.jp. *Imports by Principal Country (Area) of Origin (1985-2012)*. [online]. [vid. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.stat.go.jp/english/data/nenkan/1431-15.htm>
38. Stat.go.jp. *Value of Japan Exports by Principal Country (Area) of Destination (1962-2004)* [online]. [vid. 2014-05-02]. Dostupné z: <http://www.stat.go.jp/english/data/chouki/18.htm>
39. Stat.go.jp. *Value of Japan Imports by Principal Country (Area) of Origin (1962-2004)* [online]. [vid. 2014-05-02]. Dostupné z: <http://www.stat.go.jp/english/data/chouki/18.htm>
40. SUN, Jing. Japan-Taiwan Relations: Unofficial in Name Only. *Asian Survey* [online]. September- október 2007, vol. 47, no. 5, s. 790-810 [vid. 2013-12-03]. ISSN 0004-4687. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/10.1525/as.2007.47.5.790>.
41. WANG, Qingxin K. Taiwan in Japan's Relations with China and the United States after the Cold War. *Pacific Affairs* [online]. Jeseň 2000, vol. 73, no. 3., s. 353-373 [vid. 2014-04-14]. ISSN 1715-3379. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2672024>.
42. WILKINS, Thomas S. Taiwan-Japan Relations in an Era of Uncertainty. *Asia policy* [online]. Január 2012, No. 13, s. 113–132. ISSN 1559-0968. Dostupné z: <http://www.nbr.org/publications/element.aspx?id=574>.
43. XU, Beina. The U.S.-Japan Security Alliance. In: *Council on International Relations* [online]. 03. 12. 2013 [vid. 2014-08-01]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/japan/us-japan-security-alliance/p31437>.
44. YASUTOMO, Dennis T. Sato's China Policy, 1964-1966. *Asian Survey* [online]. Jún 1977, vol. 17, no. 6. , s. 530-544 [vid. 2014-04-10]. ISSN 0004-4687. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2643154>.

45. YU, Tzong-shian. The Development of Relations between the Republic of China and Japan since 1972. *Asian Survey* [online]. Jún 1981, vol. 21, no. 6, s. 632-644. [vid. 2013-12-03]. ISSN 0004-4687. Dostupné prostredníctvom JSTOR z: <http://www.jstor.org/stable/2643791>.

Ostatné internetové zdroje

46. BANYAN, On the Antlers of a Dilemma. *The Economist* [online]. 29.03.2014, [vid. 2014-05-07]. Dostupné z: <http://www.economist.com/news/asia/21599812-ambitions-ma-ying-jeou-taiwans-president-collide-popular-suspicion-china>
47. Center for Strategic & International Studies. Video Conference with His Excellency President Ma Ying-jeou, Taiwan; Rep. Diaz-Balart; Dr. Wolfowitz. In: Youtube [online]. Zverejnené 09.04.2014 [vid. 23. 4. 2014]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=pWA1HrSDfO8>
48. Ma calls himself Japan's Friend. *China Post* [online]. 09.05.2011, [vid. 2014-05-06]. Dostupné z: <http://www.chinapost.com.tw/taiwan/2011/05/09/301622/Ma-calls.htm>
49. OGASAWARA, Yoshiyuki. Fishing agreement by Japan and Taiwan a product of diplomatic wisdom. *The Asahi Shimbun* [online]. 10.04.2013, [vid. 2014-05-05]. Dostupný z: http://ajw.asahi.com/printout/forum/politics_and_economy/east_asia/AJ201304100103
50. SOONG, Grace. Taiwan signs historic pact with Japan. *China Post* [online]. 23.11.2011, [vid. 2014-05-06]. Dostupné z: <http://www.chinapost.com.tw/taiwan/2011/09/23/317548/Taiwan-signs.htm>

ZOZNAM GRAFOV, TABULIEK A PRÍLOH

Zoznam grafov:

Graf 1: Vývoj podielu Japonska na celkovom exporte a importe Tchaj-wanu v %, 1952-1970.....	12
Graf 2: Vývoj podielu Japonska na celkovom exporte a importe Tchaj-wanu v %, 1970-1980.....	30
Graf 3: Vývoj podielu Japonska na celkovom exporte a importe Tchaj-wanu v %, 1990-2012.....	44

Zoznam tabuliek:

Tabuľka 1: Vývoj zahraničného obchodu Tchaj-wanu, vývoj exportu a importu Tchaj-wanu, podiel Japonska a USA na exporte a importe Tchaj-wanu v mil. USD, 1952-1970.....	13
Tabuľka 2: Vývoj exportu a importu Japonska, podiel ČĽR a Tchaj-wanu na exporte a importe Japonska v mil. USD, od roku 1977 v mld. JPY, 1970-1980.....	32
Tabuľka 3: Vývoj exportu a importu Japonska, podiel ČĽR a Tchaj-wanu na exporte a importe Japonska v mld. JPY, 1985-2012.....	44

Zoznam príloh:

Príloha 1: Takeiri's Memorandum.....	54
Príloha 2: Joint Communiqué of the Government of Japan and the Government of the People's Republic of China.....	55

PRÍLOHA 1: Takeiri's Memorandum

1. The state of war between the People's Republic of China and Japan is terminated on the day this statement becomes public.
2. The Japanese government fully understands the three principles of the People's Republic of China, and recognizes the Government of the People's Republic of China as the sole legal Government of China. Based on this, both governments will establish diplomatic relations and exchange ambassadors.
3. Both parties will state that the establishment of relations between China and Japan correspond with the long time desire of the peoples of the two countries, and with the interest of the peoples of all countries in the world.
4. Both parties agree to settle relations between China and Japan on the basis of the five principles of mutual respect for sovereignty and territorial integrity, mutual nonaggression, noninterference in each other's internal affairs, equalitz and mutual benefit and peaceful coexistence. Disputes between China and Japan will be settled through peaceful discussion on the basis of the five principles without resort to the use or threat of force.
5. Both parties state that neither China nor Japan should seek hegemony in the Asia- Pacific region, and are opposed to efforts by any other country or group of countries to establish such hegemony.
6. Both parties agree to conclude a treaty of peace and friendship on the basis of the five principles of peaceful coexistence, after the establishment of diplomatic relations between the two countries.
7. The Government of the People's Republic of China renounces its right to demand war reparations from Japan in the interest of friendship between the Chinese and the Japanese peoples.
8. The Government of the People's Republic of China and the Governemnt of Japan, with a vies to further promoting economic and cultural relations between the two countries, and to expanding interchanges of peoples, will, as necessary and taking account of the existing arrangements,

conclude agreements concerning such matter as trade, shipping, weather, fisheries, (postal service) and science and technology before the conclusion of the treaty of peace and friendship.

PRÍLOHA 2: Joint Communique of the Government of Japan and the Government of the People's Republic of China, September 29, 1972

Prime Minister Kakuei Tanaka of Japan visited the People's Republic of China at the invitation of Premier of the State Council Chou En-lai of the People's Republic of China from September 25 to September 30, 1972. Accompanying Prime Minister Tanaka were Minister for Foreign Affairs Masayoshi Ohira, Chief Cabinet Secretary Susumu Nikaido and other government officials.

Chairman Mao Tse-tung met Prime Minister Kakuei Tanaka on September 27. They had an earnest and friendly conversation.

Prime Minister Tanaka and Minister for Foreign Affairs Ohira had an earnest and frank exchange of views with Premier Chou En-lai and Minister for Foreign Affairs Chi Peng-fei in a friendly atmosphere throughout on the question of the normalization of relations between Japan and China and other problems between the two countries as well as on other matters of interest to both sides, and agreed to issue the following Joint Communique of the two Governments:

Japan and China are neighbouring countries, separated only by a strip of water with a long history of traditional friendship. The peoples of the two countries earnestly desire to put an end to the abnormal state of affairs that has hitherto existed between the two countries. The realization of the aspiration of the two peoples for the termination of the state of war and the normalization of relations between Japan and China will add a new page to the annals of relations between the two countries.

The Japanese side is keenly conscious of the responsibility for the serious damage that Japan caused in the past to the Chinese people through war, and deeply reproaches itself. Further, the Japanese side reaffirms its position that it intends to realize the normalization of relations between the two countries from the stand of fully understanding "the three principles for the restoration of relations" put forward by the Government of the People's Republic of China. The Chinese side expresses its welcome for this.

In spite of the differences in their social systems existing between the two countries, the two countries should, and can, establish relations of peace and friendship. The normalization of

relations and development of good-neighborly and friendly relations between the two countries are in the interests of the two peoples and will contribute to the relaxation of tension in Asia and peace in the world.

1. The abnormal state of affairs that has hitherto existed between Japan and the People's Republic of China is terminated on the date on which this Joint Communiqué is issued.

2. The Government of Japan recognizes that Government of the People's Republic of China as the sole legal Government of China.

3. The Government of the People's Republic of China reiterates that Taiwan is an inalienable part of the territory of the People's Republic of China. The Government of Japan fully understands and respects this stand of the Government of the People's Republic of China, and it firmly maintains its stand under Article 8 of the Potsdam Proclamation.

4. The Government of Japan and the Government of People's Republic of China have decided to establish diplomatic relations as from September 29, 1972. The two Governments have decided to take all necessary measures for the establishment and the performance of the functions of each other's embassy in their respective capitals in accordance with international law and practice, and to exchange ambassadors as speedily as possible.

5. The Government of the People's Republic of China declares that in the interest of the friendship between the Chinese and the Japanese peoples, it renounces its demand for war reparation from Japan.

6. The Government of Japan and the Government of the People's Republic of China agree to establish relations of perpetual peace and friendship between the two countries on the basis of the principles of mutual respect for sovereignty and territorial integrity, mutual non-aggression, non-interference in each other's internal affairs, equality and mutual benefit and peaceful co-existence.

The two Governments confirm that, in conformity with the foregoing principles and the principles of the Charter of the United Nations, Japan and China shall in their mutual relations settle all disputes by peaceful means and shall refrain from the use or threat of force.

7. The normalization of relations between Japan and China is not directed against any third country. Neither of the two countries should seek hegemony in the Asia-Pacific region and each is opposed to efforts by any other country or group of countries to establish such hegemony.

8. The Government of Japan and the Government of the People's Republic of China have agreed that, with a view to solidifying and developing the relations of peace and friendship between the two countries, the two Governments will enter into negotiations for the purpose of concluding a treaty of peace and friendship.

9. The Government of Japan and the Government of the People's Republic of China have agreed that, with a view to further promoting relations between the two countries and to expanding interchanges of people, the two Governments will, as necessary and taking account of the existing non-governmental arrangements, enter into negotiations for the purpose of concluding agreements concerning such matters as trade, shipping, aviation, and fisheries.

Done at Peking, September 29, 1972

Prime Minister of Japan

Minister for Foreign Affairs of Japan

Premier of the State Council of the People's Republic of China

Minister for Foreign Affairs of the People's Republic of China